

35932, VII, B, g

Spillmannove povesti.
VII. zvezek.

Sultanovi sužnji.

Carigrajska povest
iz sedemnajstega
stoletja. 22222

Spisal J. Spillmann iz dr. J.

22 Prevel D. Z. 22

Založila „Katol. Bukvarna“
v Ljubljani. 2222222222

Tisk „Katol. tiskovn. društva“
v Postojni. 222222222222

37356 ad 35932, VII, B, g

Spillmannove povesti.

VII. zvezek.

Sultanovi sužnji.

Carigrajska povest
iz sedemnajstega stoletja.

Spisal J. Spillmann iz dr. J.

Prevel D. Z.

Založila „Katol. Bukvarna“ v Ljubljani.

Tisk „Katol. tisk. društva“, prej R. Šeber, v Postojni

1906.

+35932-7

03 0054802

1. Prihod janičarjev.

Izmed vseh dvorov sveta leži pač na najlepšem kraju cesarski dvor turškega vladarja, serajl v Carigradu. Na kosu zemlje, ki sega v morje med Bosporom in čudovito lepim pristaniščem Zlatega roga, se dvigajo njegove neštivilne palače, kijoski ali vrtne lope, vojašnice, stolpi in najraznovrstnejša stranska poslopja sredi bejnih vrtov. Od dveh strani se dotika morje zunanjega obzidja lepega serajla, kateri nudi skozi zrcalna okna velikih dvoran čaroben pogled na modre valove Belega¹⁾ morja ali na Bospor ali na jako živahno pristanišče Zlatega roga z brezštevilnimi ladjami in čolni. Na suhem se pa blišče v zlatih žarkih poletnega solnca velike kupole in svetli minareti¹⁾) krasnega mesta Štambula.

Soliman II., katerega zgodovina imenuje po pravici „Gizdavega“, je sezidal serajl sredi šestnajstega stoletja, torej v času ko je bilo turško cesarstvo na vrhuncu svoje moči in slave. Vrtovi, ki so imeli še izza starih bizantinskih

1) Minareti se imenujejo stolpi turških svetišč ali mošej.

časov mnogo vodovodov, so bili preje last grških menihov bližnje Zofijine cerkve. V teh vrtovih je nastalo v kratkem času čarobno cesarsko mesto. Središče mesta je bila seve sultanova palača. Na prvem dvoru palače, v katerega se je prišlo skozi takozvana Visoka vrata, je stala noč in dan sultanova telesna straža, broječa tisoč mož junaških janičarjev. Druga vrata, Laobus-Selam ali Vrata pozdravljenja imenovana, so pa vodile v notranji dvor. Le najvišji dostojanstveniki, vezirji in od časa do časa poslanci tujih držav so imeli tu vstop in to le tedaj ko jih je poklical sultan k sebi. Sicer je stanoval mogočni vladar v serajlu sam s 4000 sužnji. Izmed teh je bilo tisoč vrtnarjev, drugi so bili uslužbeni v notranji palači: vsi prebivalci cesarske palače so bili sužnji od zadnje straže pri vratih in rabeljev do velike množice sultanovih ženâ in najvišjih dvornih uradnikov.

Tako je bil nekdanj serajl najkrasnejše, a hkrati tudi najžalostnejše človeško prebivališče in le sam Bog ve, kaka beda je vladala skoraj tri stoletja v lesketajočih se dvoranih in v temnih ječah najlepše palače na svetu. Najžalostnejše izmed vsega tega pa je bilo to, da so ječali v verigah suženjstva skoraj samo ugrabljeni kristjani, ki jih je zadela ta nesreča že v mladih letih. Turek namreč ni postal nikoli serajlski suženj, ampak razun nekaj zamorcev iz Afrike so bili samo beli prebivalci Grškega in druge Evrope sužnji turškega cesarja. Morski roparji so pripeljali krščanske otroke iz Italije,

Francije in Španije v Carigrad in vojne čete, ki so večkrat pridrvile celò do krščanskega Dunaja, so privlekle sultanu v dar kar cele trume otrok iz Ogrskega, Moravskega, Avstrijskega in tudi iz Kranjskega, Koroškega in Štajerskega.

*
* *

Bilo je popoldne meseca maja l. 1681. Solnce se je že nagibalo k zatonu in muezini¹⁾ so začeli klicati s kričečim glasom raz hodnike minaretov čas molitve: „Alah je velik in Mohamed je njegov prerok!“ Kdor ni mogel v mošejo, da bi tu opravil svojo molitev, je pokleknil kar na trgu ali na cesti na tla in zmolil obrnjen z obrazom proti Mekki predpisane molitvice. Turki namreč ne poznajo strahu pred ljudmi pri izpolnjevanju svojih verskih dolžnosti in osramoté s tem marsikaterega kristjana, ki se boji sneti klobuk z glave, ko zazvoni popoldne ali zvečer k angelovemu češčenju.

Komaj je molitev končana, se že spraznejo vse mošeje in množica hiti na Mejdan ali veliki trg pred cesarsko palačo. Javni klicar je pred kratkim naznanil slovesen prihod junaškega Kara Hasan Oglu-a, vodje krutih janičarjev, kateremu je milostni Bog podelil zmago nad krščansko vojsko. Slavni junak bo pripeljal seboj svojemu gospodu in vladarju takoj po

1) Muezini so cerkovniki turških mošej.

popoldanski molitvi bogat plen, ki ga je naredil pri svojem pohodu.

Kmalu se zasliši sem od vrat, ki vodijo v Drinopolje, igranje turške vojaške godbe, piščalk, bobnov in zvončkov in klic: „So že tu, so že tu!“ hiti od ust do ust. Na trgu pred Visokimi vrati stoji dvorna straža, ki je prepodila z divjim vpitjem radovedno množico na vse strani, na serajlskem obzidju in na oknih od starosti ocrnelega stolpa se pa gnetejo nadzorniki sužnjev glava pri glavi in kriče nad nepokornimi sužnji.

„Tu-sem, bratec Ali, tu-sem!“ kliče Kapu-Agasi, prvi nadzornik vseh belih sužnjev, Kislar-Agasiju, prvemu nadzorniku vseh črnih sužnjev, in miga staremu zamorcu, naj pride k njemu na okno, ki je ravno nad obokom Visokih vrat in raz katero se vidi po vsem širokem trgu. „Tu-sem, bratec Ali! Od tu jih bova videla tako razločno kot bi jih nama prinesli na krožniku pred oči. Zahvaljen bodi Alah, ki je že tolikrat dovolil mojim starim očem, da so smele gledati ujete krščanske pse!“

„Naj zrejo Abdulahove oči še toliko let v svetlo solnce, kolikor kosmatin ima prerokova brada — Alah blagoslovi svojega poslanca!“ odvrne nagovorjeni Ali svojemu tovarišu. „In Kara Hasan naj ti pripelje še mnogo lepih plavolasih in modrookih dečkov iz krščanskega zapada! Naš gospod Mehemet, senca božja, katerega ohrani večni Alah še toliko let, kolikor šteje sužnjev, ljubi zelo rdečelične krščanske

otroke od zgornje Donave, dà, celo bolj nego črnooke ujetnike, katere mu dovažajo gusarji¹⁾ iz Italije in Španije, in bolj kot črne otroke mojega rodu, ki so pač tisočkrat lepši nego vsi beli neverniki cele zemlje.“

„Blagor ti, da si izvzel pravoverne prerokove otroke, najlepši Ali,“ reče smeje Abdulah. „In ker si baš tako bistroumen spoznavalec lepote, pomagaj mi takoj izbirati one sužnje, ki naj se peljejo pred padišahovo²⁾ obličje, prevzvišenega naslednika velikega preroka; prvi konec sprevoda prihaja namreč že na trg, torej odpri svoje oči in pazno glej, kje so kaj pravi ljudje!“

In res, po ozki ulici, ki vodi od velike Zofijine cerkve na serajlski trg, prikoraka godba: cingljajoči zvončki se lesketajo v solnčni svetlobi in zrak napolnjuje glušeče ropotanje bobnov in kotlov, kraguljčkov in triangeljev; vse to pa prevpije divje kričanje množice in tulenje psov, ki se pode okoli brez kakega gospodarja.

Takoj začne igrati tudi godba dvorne straže in stari Abdulah si pri tem groznem hrupu zamaši ušesa, črni Ali pa začne samega veselja vpiti in peti in se pridruži tako splošni veselosti.

Za godbo prijezdi na trg sedem jezdecev, ki nosijo na visokih pozlačenih palicah sedem konjskih repov, znakov dostojanstva svojega

1) morski roparji.

2) Padišah je naslov sultana kot zaščitnika knezov.

vodje. Ti konjski repi pa niso konjski, ampak so dolgi repi divjih bikov, katere love po tibetskem in himalajskem pogorju. Za nosilci konjskih repov prijezdi Kara Hasan Oglu, prvi in glavni vodja janičarjev. Na velikem belem turbanu, ki diči njegovo glavo, je ovita težka zlata veriga, na kateri se sveti z dijamanti posut polumesec. Toda še bolj ognjevito nego ti dijamanti se sveti Turku njegovo divje, zmagepijano oko izpod rumenkasto-rjavega obličja. Visoko nosi svoj zakrivljeni nos, malomarno si viha dolge črne brke in zaničljivo zre na veselo druhal, ki ga pozdravlja od vseh strani. Šele ko zagleda ago dvorne straže, Štambul-Efendija ali poveljnika mesta, in velikega vezirja Kara Mustafo, se vzravna na sedlu in potegne svojo z dragocenimi kamni okrašeno damaščanko,¹⁾ da pozdravi visoke dostojanstvenike.

V spremstvu Kara Hasan Oglu-a jezdi dvanajst častnikov, ki nosijo na sedlih usnjate vreče, v katerih so glave premaganih in umorjenih sovražnih vodij — barbarski znaki dobljene zmage.

Nato privihra na trg velika zastava s polumescem, kateri slede glasoviti janičarji — divje postave, ki nosijo težke puške na ramah in dolga bodala v rokah, mnogi tudi lok in tul na hrbtu; vsi pa imajo opasane krive sablje, brez katere si ne moremo misliti pravega Turka. Kakor hudournik prihrumi to najhrabrejše krdelo turške vojske, kateremu je edino veselje ropati

¹⁾ jeklene sablje z vrezanimi podobami, kakor so jih delali v Damasku.

in požigati, na široki trg in le neradi stopijo janičarji, reda ne posebno ljubeči, v vrsto, da narede širok četverokotnik.

Skoro dva polka sta razpostavljena na Mejdanu na desni in na levi. Tedaj prikoraka še tovarni oddelek vojske, ki vodi seboj s plenom obložene vozove in cele čete zvezanih ujetnikov. Vozove razpostavijo v dve vrsti, sredi med vozove pa zapode uboge jetnike. Nesrečneži so večinoma čili in mladi fantje in dekleta iz avstrijskih obmejnih krajev, katere je divji lovski polk nepričakovano napadel in odpeljal seboj iz ljubljene domovine v neljubo suženjstvo. Zmučeni, po dva in dva skupaj zvezani, stoje na eni strani mladeniči in možje. S topo udanostjo premišlujejo svojo žalostno usodo, kateri ne morejo nič več uiti. Ko pa zaslišijo glasno ječanje ženâ in devic, ki jih začno surovi vojaki vleči z vozov, se marsikateremu bratu, možu ali očetu porosi oko in nehoté skrči v onemogli jezi svojo trdo pest.

Slednjič izvlečejo brezsrčni janičarji iz zadnjih vozov še otroke, dečke in deklice od štirih do dvanajstih let. Vsa prestrašena zre otročad na divje početje vojakov in kmalu začne jokati na ves glas. Njihov nadzornik, surov človek grdega obraza in neusmiljenega srca, zavihiti parkrat svoj bič nad njihovimi glavami in divje zakriči: „Vraga! ali mi ne nehate takoj s svojim večnim tulenjem in ječanjem, prokleti krščanski psi? Zdaj ste pred krasno palačo od Alaha izvoljenega prerokovega na-

slednika, kjer boste bivali v prihodnje v krasnih dvoranah in prelepih vrtovih mesto v bornih kočah svojih staršev, katere smo zažgali nad njihovimi glavami; kdor mi le še enkrat zaječi, temu bo zažvižgal bič po hrbtu, in kako je to prijetno in sladko, niste baš premalokrat okusili!“

„Bodi tiho, Mimica, za božjo voljo!“ zašepeta dvanajstletni deček svoji mali sestrici, ki si zastonj prizadeva udišiti jok. „Bodi tiho, da te hudobni mož, katerega turških besed ne razumemo, zopet ne nabije s svojim bičem!“

„Ah, Janko, jaz ne morem drugače; glej, saj žene tudi jokajo, ki so večje nego jaz. Zdaj mi je pa še hujše; zelo se bojim, gotovo bodo tudi tebe ločili od mene, kakor so naju ločili od očeta in mamice. O joj! potem pa ostanem sama, čisto sama; jokala bom, dokler ne umrjem!“

„Ne, ne, Mimica! popolnoma naju ne bodo ločili; saj bova stanovala oba v isti hiši, pa se bova gotovo včasih videla in lahko govorila drug z drugim,“ jo tolaži bratec, kateri pač nima pravega pojma o velikosti „hiše“, kjer biva sultan, in ne ve kako živé ženske strogo ločene od vseh drugih delov turškega stanovanja. Nato dostavi, nežno božajoč plavalaso sestrico: „Vsekakor pa ostane pri tebi angel varuh, če boš vedno pridna in pobožna, in Mati božja te bo tudi tolažila in varovala, le pozabiti ne smeš moliti k njej vsak dan. Pa tudi obupati ne smeva popolnoma, da naju ne bi nekega lepega dne odkupili; mogoče se nama celo posreči, da na kak način uideva.

ih Glej tamkaj tiste visoke stebre in velike odeje!
ih To so skoraj gotovo jadra morskih ladij, in o.
ad Beno mi je večkrat pravil, da pridejo včasih
či, tudi krščanske ladje v veliko turško mesto;
to tako se nama lahko kdaj posreči, da ubeživa
" na kako tako ladjo in se prepeljeva po Savi
a- ali kaki drugi reki nazaj v domovino. Torej le
ki vesela bodi in pogumna in ostani mi pred
la vsem pridna in pobožna; moli rada in ne
z- obupuj; le poglej mene, kako sem jaz srčen!"

j, "Da, Janko!" odvrne Mimica, po teh be-
sedah že skoro popolnoma potolažena kakor
j sploh otroci in si obriše s koncem svojega
o predpasnika zadnje solzice z nedolžnih otročjih
i očij. "Jaz bom prav lepo in pobožno molila k
' angelu varihu in Materi božji. In če zagledaš
o kdaj kako krščansko ladjo, mi takoj naznani,
e da se splaziva po noči, ko bo popolnoma tema
in ko bodo že vsi trdno spali, tiho iz palače
in vzameva seboj Cilko in Nežiko in Jerico in
vse druge krščanske deklice in Tinčka in Jurčka
in ubogega kruljavega Konrada. Kajneda, Janko,
midva bova vse rešila?"

"Ako bo le mogoče, Mimica. Sedaj pa še
enkrat, bodi pridna in pobožna in moli vsak
dan; glej, že nas mislijo odpeljati v palačo!"

*

*

*

2. Pred sultanom.

Ko se bratec in sestra tako pogovarjata, pride na trg še zadnji oddelek janičarjev z velikim hrupom in šumom; tu se postavi tja, kjer je še prazen prostor, in zaključi oboroženo vrsto. Tedaj prijezdi sem od vrat veliki vezir Kara Mustafa v janičarski četverokotnik in pozdravi poveljnika in njegove častnike v imenu svojega gospoda, sultana Mehemeta IV. Bogati del plena bo po najvišjem vladarjevem ukazu plačilo njim in njihovim hrabrim vojakom, ki so dika cele armade. Tako govori veliki vezir, čete mu pa odgovarjajo z divjim krikom. „Predno se pa plen razdeli,“ nadaljuje veliki vezir, „pride premogočni sultan sam, da si ga ogleda, in solnce njegovega obličja bo milostno posijalo na hrabre vodje njegove armade.“

„To je dobro, da smo že odstranili najboljši del plena!“ misli sam pri sebi Karan Hasan Oglu in mnogo njegovih častnikov po teh besedah velikega vezirja. „Ojoj!“ pa zagodrnja marsikak vojak, „sultanu bo toliko všeč, da bo ostalo zame le prav malo.“ Vendar sklonijo vsi svoje glave in začno kričati: „Alah blagoslovi našega gospoda in mnôži njegove dni, njegovo bogastvo in njegovo slavo!“

Na migljaj velikega vezirja pristopijo dolge vrste sužnjev k vozovom in začno jemati ž njih bogati plen, da ga ponesô v sprevodu pred sultana. Najlepše in najdragocenejše stvari so iz

katoliških cerkvâ in samostanov: srebrni in zlati kelihi in monštrance, z dragocenimi kamni okrašene posodice za relikviје, svetilke, lestenci, svečniki in druga cerkvena oprava. Razun tega je na vozovih tudi mnogo težkih, umetno izdelanih krožnikov, skled, kozarcev in druge krasne posode, beneška zrcala v zlatih okvirih in cele skrinje zlata in srebra, ki so jih roparska krdela pokradla in naplenila po različnih gradovih in mestih. Sužnji si nalože ta težki plen na svoje rame ter se postavijo v vrsto za sprevod. Medtem pa prideta na trg še nadzornika sužnjev, ki sta bila pri prihodu na stolpu, da jima izročé janičarji ujetnike; in grdi zamorec Ali postavi žene in dekleta na eno stran, stari Abdaluh pa pelje može in fante na drugo stran.

Ko prime zamorec malo Mimico za roko, da jo odvede od bratca, zajoka ubogo dekletce na ves glas. Zaman steguje miloproseče svoji ročici k brezsrčnežu: ta se ji le posmehuje. Zato se Mimica le še trdneje oklene Janka. „No, ti mala, kaj jočeš in se braniš, saj ti vse to nič ne pomaga,“ reče smeje zamorec, „ti moraš z menoj in z drugimi deklicami. Toda le tiho bodi, jaz nisem nikakor tako strašilo kakor ti misliš; nosila boš pri meni vedno lepa svilnata oblačilca in jedla najboljše sladčice. Samo jokati ne smeš; jaz ne maram gledati teh grdih solz!“

Dekletce sicer ne razume turških besedi, in bi je te tudi malo potolažile, če bi jih razumelo; toda bratec ji zašepeta: „Le pojdi v božjem imenu z zamorcem in z drugimi deklicami!“

Tvoj angel varih ti bo stal vedno ob strani.“ Nato poljubi še enkrat iskreno svojo sestrico in jo prepusti Aliju; sam pa stopi odločno v vrsto dečkov, ki jih ravna Abdulah.

Kapu-Agasi je danes jako dobre volje; njegovo izkušeno oko si je že izbralo med ujetniki one lepe dečke, ki bodo za sultanovih 60 pažov.¹⁾ Ko pa zagleda Janka, tedaj vsklikne ves vesel: „Ah, ta je pa res najlepši izmed vseh! Kako more pač pravični Alah -- hvaljen bodi večno! — dati tem krščanski psom dečke s tako lepimi očmi in s tako dolgimi kodri, s tako finim obličjem in s tako krasno postavo? Toda seve dà jim jih le zato, da si morejo njegovi verniki poiskati iz njih srede najlepše sužnje. Ti se postavi sem na konec sprevoda kakor se postavljajo na mizo najboljše jedi šele koncem pojedine! — A kje se je pa vzela ta dragocena stvarca? Pri prerokovi bradi, najmanjši kruljavi pritlikavček, kar jih je imel še kdaj serajl! Tisoč cekinov je vredno to človeče! Čuj, bratec Ali, pridi hitro sem in poglej to nežno stvarco!“

Pri teh besedah potegne Abdulah iz vrste nesrečnih žrtev dečka, ki ga je klicala mala Mimica „kruljavega Konrada“. In v resnici je bil Konrad ubogo zraščeno in sključeno človeče. Tanke in nenavadno skrivljene nožice so nosile pohabljeno telesce, na katerem je čepela skoraj brez vratu izredno velika glava med visokima

1) Paži so služabniki v neposredni bližini knezov in cesarjev in so večina plemiški sinovi.

ni.“ ramama. Tudi obličje s širokimi ustmi bi bilo
in grdo, da ni zmanjševal tega utisa pogled ne-
sto dolžnih oči.

„No, Ali, kaj porečeš k tej ljubeznivi po-
stavici?“ vpraša Abdulah tovariša in se od smeha
drži za trebuh.

„Ni preslaba,“ odvrne zamorec. „Ta prekaša
še celo malega Juda iz Dalmacije. Žene sultanove
in služabnice bodo vse srečne, ko dobe to novo
igračo. Če je le sultan sam ne obdrži zase in
in je da med svoje dvorne norce. Bomo takoj
videli. Veliki vezir daje že znamenje, da nas
pričakuje visoki vladar.“

„Naprej torej, prokleti psi!“ zakriči Abdulah.
„Ti, mali pritlikavec, ti pa pojdi s tem zalim
dečkom! Njegova lepota in tvoja pohabljenost
se pokažeta na ta način najjasneje.“

In Kapu-Agasi postavi kruljavega Konrada
poleg Janka; ta pa skoraj neprenehoma tolaži
svojega nesrečnega tovariša, ko se začne pomikati
sprevod. „Lepa hvala ti, Janko!“ odvrne pritli-
kavec. „Ti in tvoja sestra Mimica, vidva sta bila
vedno dobra proti meni in me nista nikoli za-
ničevala; drugi so me pa vedno zasmehovali.
Vem dobro, da sem grd po telesu; moja duša
je pa vendar veliko lepša kot duše vseh teh Turkov.

„Res je to, Konrad; duša je bila pri sv.
krstu okrašena z nebeško lepoto, kakor nas je
učil o. Beno. Naj te le zasramujejo brezumneži;
enkrat se bo pa pokazalo, kdo je večno lep in
kdo je večno grd. Le miren bodi, Konrad, midva
ostaneva vedno dobra prijatelja.“

Z godbo na čelu jezdi Karan Hasan Oglu s svojim spremstvom skozi vrste dvorne straže in skozi Visoka vrata na dvor. Slede mu sužnji z zaplenjenimi dragocenostmi in na koncu dolgega spreveda oba najvišja nadzornika z novimi ujetniki.

Črez zunanje dvorišče in skozi 'Vrata pozdravljenja' se pomiče sprevod na notranje dvorišče serajla in pride po krasnih vrtovih polnih najlepših cvetic, mimo zelenih trat, velikih ribnikov, visokih vodometrov, temnih cipres in senčnatih platan na livado, ki nudi čaroben razgled na Bospor in Belo morje. Tu stoji slavnij kiosk ali vrtna lopa, ki jo je dal Soliman Gizdavi od perzijskih umetnikov kar najbolj dragoceno okrasiti; tu hoče torej Mehemet IV. sprejeti plen svojih vojakov.

Kako se čudi Janko krasoti vrtov, ko koraka skozi vrste brezštevilnih sužnjev, katerih obleka je vedno bolj dragocenejša, čim bližje prihajajo sultanovemu kiosku! Kako se pa šele začudi, ko vstopi v biserni kiosk! Da je mogoča taka krasota, to se dečku niti sanjalo ni. Stene in strop krasne dvorane so sestavljene iz raznobojnih perzijskih plošč in bogato pozlačene. Izpod kupole sredi dvorane visi lesketajoči se kristalni svečnik. Na zrcalnogladkih marmornatih tleh so dragocene preproge in široki nizki divani, in v sredi velike dvorane razširja iz mnogih cevi sestavljen vomet prijeten hlad. A najlepši je pogled na morje in na mesto skozi odprta velika okna.

V tej krasni dvorani sedi na vzvišenem tronu mogočni sultan, okolu njega pa najvišji dvorni uradniki in dostojanstveniki. Veliki vezir je ob njegovi desni, poveljnik janičarjev ob njegovi levi. Vladarjeve temne oči ogledujejo dragocenosti, ki mu jih kleče kažejo sužnji; na ukaz jih potem ali izroče zakladničarju ali polože na preprogo poleg prestola. Slednjič pripeljejo še ujetnike predenj. Z izkušenim očesom spoznavca prave lepote ogleduje vladar vsakega posebej. Najmočnejše može in mladeniče pošlje na galere,¹⁾ druge si izbere za vrtnarje ali za hlapce za velikanske konjske hleve, druge zopet določi za dvorne služabnike in lakaje. Žene in dekleta pa izroči svojim ženam ali pa obdaruje ž njimi vezirje in častnike. Izmed dečkov si slednjič obdrži najlepše in najmočnejše zase in jih izroči muftiju²⁾ za pouk v turški veri. Ti naj postanejo njegovi telesni paži in najnadarjenejši od njih najvišji državni uradniki in dostojanstveniki, ako se odpovedô krščanstvu.

Tudi naš Janko je med onimi, ki jih je določil sultan za svojo osebno službo. Proti navadi ga mogočni vladar celo nagovori in poižve po tolmaču, da je deček sin zelo bogatega slovenskega graščaka, ki je imel v bližini Novega mesta lep grad, a so mu ga janičarji zažgali in mu odpeljali njegova otroka.

1) Galere so posebne vrste ladij, ki so jih vesljali sužnji. Na galere poslan biti je bila ena najhujših kazni za sužnje.

2) Razlagavec korana, turškega sv. pisma.

„Tako je bilo pač zapisano v zvezdah!“ reče Mehemet dečku. „Alah ti je jako naklonjen. Iz uboge hišice te je pripeljal v bogato palačo; iz nevernega psa te hoče narediti prerokovega služabnika; in ako postaneš Turek in se odpoveš svoji neveri, postaneš lahko moj najljubši suženj in sčasoma knez mojega dvora ali celò poveljnik moje armade.“

Tolmač prestavi dečku sultanove besede in Janko se skromno zahvali za cesarjevo milost, pristavi pa takoj za trdno, da ne zataji nikdar svoje prave vere in da raje umrje nego kdaj postane Turek.

Sultan pogladi svojo brado, zmaje svojo glavo, ko že nekako iz dečkovih kretenj ugane odgovor, in reče: „Da ima deček takoj pogum trditi, da ne bo nikdar zatajil svoje vere, to mi zelo ugaja. Izročite ga z drugimi dečki vred mojemu dvornemu muftiju! Ta naj jih poučuje v turškem jeziku in hkrati v turški veri in posebno naj še tega tu seznaní s koranom; odločil sem ga za visoka dostojanstva. Moja trdna in odločna volja pa je, da so vsi tekom enega leta pravi verniki!“

Nato da sultan z roko znamenje in sužnji odidejo.

*

*

*

3. Pri muftiju.

Takoj odvedejo Janka in še dva druga njegova sotrpina, črnookega Ogra Janoša Tele-dija in plavolasega Poljaka Stanka Ponijaskija v oni oddelek palače, kjer je stanovalo 60 sultanovih pažov pod strogim nadzorstvom Abdulahovim. Tu jih oblečejo v krasna oblačila: dadô jim široke hlače iz rumene svile, jopiče iz svetlo-modrega baržuna in z zlatom obšite, na glavo rudeči fes z rumenim čopom, okolu života svilen pas tudi z zlatom obšit in na noge lahke rumene čreveljčke. V tej obleki so bili dečki res skoro nebeško lepi in stari Abdulah jih ogleduje z velikim veseljem.

„Sedaj, moji golobčki, moji ljubčki,“ reče ves izven sebe, „sedaj šele, ko ste tako oblečeni, greste lahko pred obličje milostljivega sultana, solnca vseh vernikov, ki naj mu da Alah še dolgo svetiti nad nami. Kdaj ste bili še tako krasno napravljeni? Spoznate li milost, ki vam jo je podelil Alah, ko vas je pripeljal sem iz dežele teme, katere še ni obsvetila luč prave vere, vere prerokove? Tudi vam bo kmalu posijala ta luč kakor že večini vaših tovarišev, h katerim vas zdaj popeljem.“

Po teh besedah vede Abdulah novince v dvorano, kjer so sultanovi paži. Toda njih prihod ni nič kaj izvanrednega; saj prihajajo skoraj vsak teden novi sužnji. Pozdravijo jih sicer vsi navzoči, a za Janka se ne zmeni nihče, ker je

Slovenec, medtem ko dobita Oger in Poljak kmalu mnogo svojih rojakov, s katerimi lahko govorita v svoji materinščini. Kaj čuda tedaj, da se čuti Janko tako osamljenega v tej deški družbi, ko ne more skoro ničesar spregovoriti s svojimi tovariši.

Kmalu nato prinesô večerjo. Vsi posedejo k nizkim mizam, ko si še preje po orientalski šegi omijejo roke. Le Janko še ni vaju sedeti s prekrižanimi nogami in jesti brez žlice in vilic. Zato mu njegova soseda, katerih eden je jako živahen Lah, drugi pa zelo gibčen Grk, pokažeta s svojim zgledom, kako se mora vesti. In tako sedi Janko kmalu kakor drugi, vzame velik kos pečenke, jo pomoči v omako ter nese v usta. Za prikuho dobe riž in nekoliko močnate jedi. Med jedjo zve Janko imeni svojih sosedov: Italijan je Antonijo, Grk Jurij, in ko dobe koncem večerje vsak še eno jabolko od Abdulaha, ki je danes prav posebno dobre volje, ga Janko razdeli na dva dela, ju da Antoniju in Juriju ter si s tem pridobi njiju prijateljstvo. Lah, ki se vedno smeje in kaže svoje bele zobe, mu raditega potrka na rame in reče „caro amico“ s takim povdarkom, da mora razumeti, da se pravi to „ljubi prijatelj“. A tudi Grk govori nekaj podobnega kakor „adolf“, kar pomenja skoraj isto kot „amico“.

Po jedi si zopet umijejo roke, kar je sedaj še bolj potrebno kot pred jedjo. Nato odnesô črni zamorci mize iz dvorane in paži poležejo k nočnemu počitku na blazine, ki so ob stenah.

Janko še preje kleče odmoli svojo večerno molitev. Pri tem se nehote spomni svojih staršev, o katerih niti ne ve, ali še živijo ali so jih pomorili janičarji, in drage sestrice, ki gotovo žaluje v ženski palači med samimi tujimi ljudmi. Priporoči sebe in svoje drage Materi božji in angelom varihom v varstvo ter se vleže k počitku. Toda misli mu še vedno uhajajo na svoje drage v domačem kraju in v tujini; a junaško zatre solze, ki mu pri tem stopijo v oči, in kmalu zatisne zaspanec njegove utrujene mlade, nedolžne oči.

O svoji sestrici je Janko kmalu dobil dobre vesti. Kruljavi Konrad namreč, ki so ga dali sultanovi ženi Fatimi v postrežbo, se je moral tudi udeleževati pouka pažov in je dobil tako priliko prenašati pozdrave in vesti od bratca do sestrice in od sestrice do bratca. V zahvalo za to je Janko vedno branil ubozega pohabljenčka proti napadom njegovih tovarišev.

Drugo jutro vstane Janko okrepčan s trdega ležišča in prične se zanj življenje sultanovega paža. Bila je to pač žalostna usoda, ako jo primerjamo s srečnimi dnevi njegove mladosti; a bila je hkrati vesela usoda v primeri z drugimi sužnji, ker ni trpel toliko ko oni, ki so opravljali nižja opravila na dvoru ali bili celò hlapci v hlevih.

Najpreje nauče došle paže, kako se morajo vesti pred sultanom. Pokažejo jim, kako se morajo vreči na tla in s čelom se jih dotakniti, kadar pridejo pred padišahovo obličje, kako mu

morajo streči pri jedi in pijači, prižigati pipo in mnogo drugih malih stvari. Nauče jih tudi različnih puhlih fraz, s katerimi pozdravljajo orijentalci svoje kneze. „Nikoli,“ jim pravi Abdulah, „ne smete reči: ‚jaz bom to storil,‘ ampak vedno: ‚jaz, tvoj psiček,‘ ali še bolje: ‚jaz, uš tvojega psička‘; ‚ti si solnce, jaz prašek, ki trepetava v tvojih žarkih‘; ‚ti senca božja, vse-mogočnega stvarnika‘; ‚ti vladar vseh vladarjev, pred katerim morajo pasti v prah knezi vernikov in nevernikov.‘“ Tako in enako uči Abdulah svoje učence.

Nato prisedejo novinci k svojim tovarišem. Bolj nadarjeni, med njimi tudi naš Janko, se uče razun turškega jezika tudi še arabski in perzijski jezik; odločeni so namreč za sultanove bravece, pisarje ali tolmače. Tudi v godbi in petju dobe pouk. Vsak dan morajo nadalje iti k muftiju, ki jim oznanjuje krivo vero lažnjivega preroka Mohameda in jim čita sure — glavne odstavke iz korana.

Prve tedne je bil Janko pri teh urah, ne da bi razumel, za kaj se gre. Ko pa začne polagoma uvidevati, da se mu oznanja kriva vera, se takoj vpraša, ni li njegova dolžnost, da pretrpi raje najhujšo kazen nego še nadalje posluša muftija. Toda živahni Antonijo, s katerim se je že precej dobro pomenil, mu pove, da mu ne bo nič koristilo, če se še tako protivi, marveč ga bodo po hudi kazni s silo privlekli nazaj k muftiju. Nekega Španca so lansko leto skoraj do smrti pretepli, ker ni hotel poslušati

muftija, in slednjič je moral vendar ubogati. Sicer kaj pa tudi škoduje, če se posluša smešne nauke Mohamedove! Saj so tako neumni, da niso prav nič nevarni krščanski veri, ampak nas v nji skoro celò potrdijo.

„V dokaz moje trditve ti hočem povedati, kaj nam je pravil zadnjič učeni mufti iz korana o naši zemlji,“ pravi Antonijo. „Če se je že o zemlji, ki jo lahko vidimo vsak dan, tako debelo lagal, si lahko misliš, koliko veljave imajo njegove pravlјice o nebesih. Torej čuj! Zemljo bi prehodili v 500 letih bodisi po njeni dolgosti, širokosti ali debelosti. 200 let bi se vozili samo po morju, 200 let po puščavah in le prav malo časa po krajih, ki so obljudeni. Središče je Meka. Onstran morja je pogorje Kaf, ki je iz tako dragocenega kamna, da se sveti kot zlato, vso zemljo pa obdaja visok nasip. In vendar so prišli, kakor mi je pravil moj oče, drzni mornarji pred kakimi 150 leti okoli zemlje v treh letih, a niso nikjer našli pogorja iz dragocenega kamna, o katerem čenča Mohamed. Toda, še lepše je sledeče! Pod našo zemljo je še šest drugih svetov, enako širokih, dolgih in debelih kot naša zemlja, in do vseh se pride v 500 letih. Na naši zemlji prebivajo ljudje, živali in duhovi; na sosednji so vetrovi; na tretji so goreči peklenski kamni; na četrti se kuha peklenko žveplo; po peti lazijo peklenke kače; na šesti so škorpijoni tako veliki kot krti in imajo repe enake sulicam; na sedmi je slednjič Iblis ali satan s svojimi pomagači. Kako so svezani ti

svetovi med seboj in kako se vzdržujejo, je velika uganjka. V začetku so se gibali; tedaj pa ustvari Bog velikanskega angela z grozovito močjo in mu ukaže, naj se postavi pod najspodnejšo zemljo in naj jo zadene na svoje rame. Ta angel drži torej zemlje na vzhodu in zahodu. Toda kje je podlaga, na kateri stoji angel? Bog ustvari zato skalo iz rubina s 7000 luknjami in iz vsake luknje je priteklo morje. Toda zopet ni podlage za to skalo. Zopet ustvari Bog bika s 4000 očmi, ušesi, nosovi, gobci in zobmi, ki so vsi skupaj oddaljeni drug od drugega 500 let, tako velik je bik. Toda zopet manjka . . . “

„Nehaj vendar Antonijo, jaz počim od smeha!“ zakliče Janko, ki mu že tekó solze po rdečih licih. „Nehaj vendar; če so torej prerokovi nauki taki, pač niso nevarni za našo vero, ako se jih posluša.“

„Najsmešnejše še pride,“ nadaljuje živahni Italijanček. „Torej biku manjka tudi podlage, na kateri naj stoji. In Bog ustvari zato velikansko ribo, behemot imenovano. Ta je tako velika, da bi bilo ravno toliko, če bi se zlila v eno njenih nosnic vsa morja, kakor če bi se vrglo gorčično zrno v neskončno puščavo. Pod ribo pa ustvari Bog vodo, in pod vodo temo, in pod temo sezida sedem obokov pekla drugega vrh drugega; na kakšni podlagi pa stoji ta, ni znano človeku. Tako, sedaj sem ti povedal vse o tem!“

Oba dečka se še dolgo smejeta temu neumnemu nàziranju o svetu in Janko se popol-

a noma pomiri glede koranskih ur. V resnici te ure tudi niso ničesar škodovala njegovi veri. Bolj se pa vznemiri ko zve, da bo moral z drugimi paži spremljati sultana vsak petek v mošejo. Toda mine veliko mescev predno mu velé prvič, naj spremlja sultana k molitvi; in tudi tedaj ga potolaži prijatelj Antonijo, da mu ne bo treba udeležiti se kake daritve ali druge službe božje, Turki ne poznajo ne prvega ne drugega.

„Toda molijo pa vendar s koranovimi besedami k Bogu,“ ugovarja Janko.

„Je že res, a k pravemu Bogu, h kateremu molimo tudi mi, in besede, ki jih moli mufti, so take, da jih moremo tudi mi moliti k Bogu,“ odvrne Lah.

Popolnoma sicer ne pomiri Janka ta odgovor; a on dela po vzgledu svojih tovarišev in pride tako nevedoma v nevarnost, da postane polagoma Turek, kakor se je zgodilo že toliko in toliko uropanim krščanskim otrokom. Toda angel varih in Mati božja nista tega pripustila, ker je vsak dan molil k njima. Bog je hotel, da bi bil Janko prisiljen zbirati: ali postati Turek, ali pa pretrpeti za pravo vero muke in trpljenja.

4. Zvestoba in nezvestoba.

Mine poletje in pride zima. Celo v Carigradu se čuti ta izprememba. Lepi serajlski vrtovi, v katerih je sultan prebil največ časa enkrat v tem, drugič zopet v drugem kijosku ali v senci

širokih platan poleg hladnih vodometrov, so popolnoma zapuščeni. Vrtnarji so znosili vse krasne cvetlice v velike cvetličnake in izpremenili lepi raj v puščavo; morje razburjajo viharji in črni oblaki se vzdigujejo nad mestom. Sultan se je preselil v manjše in toplejše dvorane svoje zimske palače; te so mu ljubše, ker si da v njih lahko zakuriti peči, kadar se mu zdi potrebno.

Bil je zopet mrzel dan. V padišahovi službi je naš Janko. S svojim prijateljem Antonijem, z Grkom Jurijem, z Ogrom Janošom in Poljakom Stankom čaka tiho v predsobi ukazov, ker je veliki vezir pri sultanu. Kmalu ga pokliče suženj; ž njim stopita tudi Janoš in Stanko pred sultana. Vsi trije padejo takoj pred padišahom na obraz, kakor je to običajno. Ko jim nato namigne Mehemet, ki že nestrpno čaka, da se vzdignejo, stopijo bliže. Veliki zemljevidi leže razprostrti po tleh. Na prvi pogled spozna naš Janko reko Savo in išče z očesom Novo mesto. Sultan pa reče:

„Pokažite mi, kje je vaša domovina na tem zemljevidu! Rad bi vedel, kje so stale hiše vaših staršev.“

Poljak, ki prvi pristopi, išče dolgo časa svojo domovino. Slednjič najde Karpatsko pogorje in začne praviti, da je njegova domovina še veliko bolj proti severu od tega pogorja in da je ni na tem zemljevidu. Sultan ga odpusti.

Pristopi Oger ter pokaže na Blatno jezero: „Tu na obrežju tega jezera je stala kočica očeta tvojega sužnja, najmilostljivejši gospod.“

„Ti je li znana pot od tega jezera v to mesto?“ vpraša sultan in potegne z zlato palčico, ki jo drži v desnici, črto od Blatnega jezera proti Dunaju.

„Samo do Rabe, kjer stanuje ujec tvojega psička,“ odvrne Janoš.

„In ti, modrooki,“ nagovori sultan še našega prijatelja, „kje je pa tvoja domovina?“

„Moja rojstna hiša stoji v bližini Novega mesta,“ odgovori Janko, „kjer stanujejo moji sorodniki. Hiša mojega očeta pa leži sedaj razdejana od janičarjev v razvalinah.“ S tem pokaže na zemljevidu kranjsko deželo.

„Že prav,“ reče sultan in namigne velikemu vezirju. „Tedaj ti je dobro znana pot v Novo mesto?“

„Tvoj psiček jo je že večkrat prehodil. V Novem mestu sem hodil v šolo in sem bil le ob počitnicah doma na očetovem domu.“

„Potem moraš iti s Karo Mustafo!“ zakliče veselo padišah.

Deček obledi. Takoj pri prvem sultanovem vprašanju mu je prišlo na misel, da jih hočejo najbrže porabiti v izdajalske namene; da pa namerava sultan z velikim vezirjem zopet novo vojno, mu je izdal že pogled na oba velika zemljevida. A zdaj zve, da hoče sultan napasti s svojo vojsko njegovo domovino in on — naj mu jo izda.

„Raje umrjem!“ reče sam pri sebi nato; svojemu gospodu pa odgovori s trdim glasom: „Najmogočnejši knez! naj te blagoslovi Bog in

naj ti da še dolgo vladati na tej zemlji ter te popelji po smrti v večno kraljestvo v nebesih! Kri in življenje tvojega hlapca sta ti na razpolago, toda nikdar ne zahtevaj od mene, da le z najmanjšo besedico pripomorem do tega, da se uniči moja ljubljena domovina. Ako bi sin katerega tvojih knezov prišel v oblast našega cesarja kakor sem prišel jaz v tvojo oblast, in bi cesar zahteval od njega, da mu mora pomagati pri osvojitvi Carigrada — kaj bi si mislil o ujetniku, ki bi privolil v tako grdo izdajstvo?“

Ves iznenaden pogleda sultan dečka, ki govori te besede s tako plemenitostjo in odločnostjo; ni bil namreč vaje slišati take govorice iz ust svojih sužnjev. Vendar ima še toliko časti v sebi, da pripozna dečku srčnost in zvestobo, ki se je javljala v njegovih besedah.

„Kara Mustafa,“ reče velikemu vezirju, „kaj zasluži suženj, ki tako predrzno odreka pokorščino svojemu gospodu?“

„Najmanj bič ali pa natezalnico,“ odgovori veliki vezir.

„Ali slišiš?“ vpraša sultan dečka. „In to je še tisočkrat večji prestop ek kot nepokorščina. Alahova volja je, naj se pokori ves svet koranu če ne z lepa pa z grda; prerok nam je dal koran in prerokom naslednik sem jaz. Torej je dolžnost vsakega človeka, da pripomore do te zmage in ti, moj suženj, imaš dvojno dolžnost izpolnovati mojo voljo, ki je volja Alahova. Vrhutega te zato še knežje obdarujem.“

„Premogočni gospod, kako more tvoja modrost zahtevati od mene, ubozega dečka, da postanem nezvest svojemu cesarju in svoji domovini?“ odgovori Janko. „Kako bi mogel še kdaj zaupati sužnju, ki je postal izdajalec? Ali se ne bi po pravici bal, da tudi tebe ne izda ob prvi priliki?“

„Pri preroku! deček ima prav,“ reče Mehemet velikemu vezirju. „Dokler je kristjan, mu ne smem zaupati kaj takega, kar bi se mu zdelo izdajstvo. Moja volja je torej, naj ga mufti prepriča, da krščanstvo ni resnično, in naj ga pripravi do tega, da sprejme našo vero. Veliki vezir, daj ta moj ukaz Vani-Efendiju! Medtem naj bo deček vsak dan v moji neposredni bližini. Jaz ga hočem imeti vedno pri sebi, kadar ne bo pri muftiju, in nosi naj moj meč! Povej še to Abdulahu, Kara Mustafa! Tako poplača Mehemet srčnost in zvestobo, ki si jo danes pokazal, in ne z bičem ali z natezalnico. Toda gorje ti, če izprevidim, da si trdovratnež in da nisi dostopen svetemu nauku velikega preroka!“

Nosilec sultanovega meča je bil najvišji, a hkrati tudi najbolj zavidani paž. Lahko si torej mislimo, kako se je Janko razveselil tega nepričakovanega odlikovanja. Pred sultana pade na tla in se mu srčno zahvali za tako veliko dobroto in Mehemet ga milostno odpusti.

Ko so bili dečki zopet v kotu predsobe, so govorili seveda le o tem dogodku, kako je Janko postal nosilec sultanovega meča. Iz srca mu to privošči njegov prijatelj Antonijo. Jurij

pa, ki je do sedaj opravljal to častno službo, ne more prikriti svoje nevolje in zre zavistno in hudobno na našega znanca. Janko to kmalu opazi; zato reče: „Jurij, ne huduj se name! Niti v spanju mi ni prišlo na misel, da bom postal kdaj nosilec sultanovega meča s tem, če pokažem svojo srčnost pred sultanom. Veruj mi, da sem mislil veliko preje, da izgubim svojo glavo pod rabeljevim mečem!“

„In ti si to častno mesto po vsej pravici zaslužil,“ meni Antonijo. „Nobeden resnični prijatelj te ne bo zavidel radi tega, kaj ne Jurij?“

„Jaz, da bi ga zavidal?“ reče Jurij, a komaj skriva svojo jezo. „Jaz ga nikoli ne bom zavidal. Saj to ni tako velika prijetnost biti vedno v sultanovi bližini in prenašati njegove sitnosti. Že marsikakega nosilca sultanovega meča so zadavili na pađišahov migljaj kot psa in ga vrgli črez obzidje v morje.“

„To rad verjamem,“ pravi Antonijo. „Toda angel varih bo Janka varoval. Seve z muftijem se bo moral še trdo boriti in če se bo branil sprejeti turško vero, se naj le pripravi na najhujše muke ali celo na smrt. Nas že še tako puste; toda kadar se začne sultan sam zanimati za kakega sužnja, mora ta ali postati Turek ali pa umreti mučeniške smrti.“

„No, potem molite zame, da bom raje pretrpel tudi smrt nego odpadel od pravega Boga,“ prosi Janko.

„Ti si sploh jako neumno ravnal,“ opomni Janoš. „Ako bi se meni le dozdevalo, za kaj se

gre, bi takoj rekel sultanu, da mi je znana pot od Blatnega jezera do Dunaja in mu jo rad pokažem. In nato bi peljal velikega vezirja z vso njegovo vojsko v rabsko močvirje, kjer bi poginili kakor Faraon in njegovi jezdec v Rdečem morju, sam bi pa še o pravem času zbežal.“

„Ali bi te pa kot umazanega izdajico po vsej pravici obesili na prvi kol!“ pristavi Stanko. „Ne, jaz sem Jankovega mnenja. Srčno in odkrito je izjavil, da noče biti izdajica.“

„Jaz sem pa Janošovega mnenja,“ reče Grk, „ter sem takoj za to, da se ponudimo velikemu vezirju, naj nas vzame v svojo službo. Kaka dolžnost nas pa veže, da moramo biti zvesti Turku! Da nas pa ne dobe, zato morajo skrbeti naše zvite glavice! Janoš, midva postaneva na videz Turka, da nama Kara Mustafa bolj zaupa; ti mu rečeš, da sultanu nisi povedal vse resnice in da ti je znana pot od Rabe do Dunaja in da jo tudi jaz poznam. Čudil se menda ne bo preveč, da je tudi meni znana ta pot; saj Turki ne znajo bogvekaj zemljepisa. In če se bo čudil, mu že natvežem kako bajko.“

„Toda Jurij, kaj pa klepečeš!“ vzklikne Janko skoraj prestrašen; „mislim, da se le šališ? Le navidez zatajiti svojo vero — to je ravno tako smrtni greh, kakor če bi jo v resnici zatajil?“

„Ah, kaj! Če hočem spraviti s kako zvijačo Turke pod meč in tako dobiti zlato prostost, ne bom mnogo vpraševal kako in kaj! In če je to tudi smrtni greh, naši popje nas radi odvežejo. Kaj ne, Janoš, ti mi pritrdiš?“

„Tvoja trditev mi ugaja,“ pravi Oger. „Toda vso stvar hočem še preje malo premisliti. Jaz bi raje, da bi šlo vse gladko in midva ne postaneva Turka. Toda nam sužnjem že tako in tako ne preostaja drugzega in prej ali slej moramo sprejeti krivo vero. Janko, ti se boš zastonj upiral temu! Tako hočem pa vendar raje storiti vse le na videz in z nado, da se enkrat izpovem kakemu duhovniku ta greh, če je sploh greh, kakor pa da ostanem tu, kjer ne dobim nikdar izpovednika. Da, Jurij, jaz bom storil po tvojem nasvetu!“

Zastonj se trudijo Janko, Antonijo in Stanko, da bi izbili svojima tovarišema to drzno in pogubno misel iz glave. „Vidva hitita slepo v svoje časno in večno pogubljenje,“ ju svari Janko z resnim glasom in Stanko mu pritruje. Antonijo pa spomni Jurija na oni lepi zgled njegovega mladega rojaka Nikolaja Janakija, ki je nekaj let preje v Carigradu dal svoje življenje za pravo vero. „Ta bi tudi lahko govoril: ‚Pop me že odveže, ako zatajim svojo vero le na videz!‘ Mesto tega se je pa odpovedal velikan-skemu premoženju janičarskega age, ki ga je hotel posinoviti, in je raje pustil glavo na morišču, kakor se le na videz odpovedati Kristusu.“

Antonijo še govori, ko stopi veliki vezir iz sultanove sobe pred dečke, ki se mu globoko priklonijo, in reče: „Pri bradi mojega očeta! Sultan je veliko predober z vami mladimi krščanskimi psi. Jaz bi le videl, ali se da doseči z bičem vse, kar se hoče, ali ne! Ta

modrooki paglavec je kar očaral našega gospoda, kakor se mi dozdeva. Pojdi notri, sultan želi govoriti s teboj!“

„Milostljivi gospod!“ začne mladi Grk in pristopi najponižneje k velikemu vezirju. „Dovoli tvojemu hlapcu, da izpregovori s teboj nekaj besedi. Kakor sem zvedel, si hoče milostljivi gospod priboriti nove slave z zopetnimi zmagami. Mi li dovoljuješ iti pod tvojim praporom v vojsko? Glej, jaz nisem več šibak deček, ampak že krepak mladenič; v kratkem bom videl šestnajsto pomlad. In ker je najmilostljivejši sultan — Alah množi njegovo kraljestvo in njegovo slavo — izbral mesto mene novega nosilca meča, mi rad privoli, da grem s teboj na vojsko, če mu rečeš le besedico.“

„Krščanski suženj se ne sme bojevati pod turškim praporom,“ odvrne Kara Mustafa ter pogleda z ostrim očesom Jurija.

„Gospod,“ reče ta, „tvoj hlapec ne posluša brez haska že toliko let modrih besedi razsvitljenega muftija in naukov božjega korana; sedaj sem pripravljen postati Turek, da bom mogel se bojevati pod tvojim zmagoslavnim praporom.“

„Pfuj!“ zakliče Antonijo, ki ne more molčati, ko zasliši to nesramno izdajstvo.

„Kaj pravi ta krščanski pes?“ se zareži Kara Mustafa in se obrne jezno k mlademu Lahu.

„Milostljivi gospod!“ začne prositi Grk, „ne huduj se nad mojim prijateljem, katerega še ni razsvetlil Alah! Tudi on še izpozna pre-

rokove besede — v to pomozi Alah! — kakor jih je izpoznal moj brat tukaj. Ta hoče tudi postati Turek in ako ga vzameš v svojo službo, ti bo mnogo koristil v krajih okoli Rabe, dasi je njegova roka še preslaba, da bi vihtela bridki meč.“

„Alah bodi zahvaljen, ki je razsvetlil tebe in tega Ogra!“ reče nato veliki vezir. „Še danes bom govoril s sultanom, da vaju odpusti iz svoje službe; muftiju pa sporočim, da naj pripravi vse, kar je potrebno za vajin sprejem med vernike. Toda nekaj pa dostavljam: Natančno bom pazil na vaju in gorje vama, ako nas izdata! Prisegam vama pri prerokovi bradi, da se bom grozno maščeval, ako vaju zalotim le pri najmanjši nepoštenosti. Alah bodi mi milostljiv! toda jaz ne zaupam renegatu niti polovice tega, kar bi mogel zaupati temu odkritosrčnemu dečku tu notri, ki je tako odločno nastopil proti vsakemu izdajstvu. — Sedaj pa pojdiva z menoj v mojo palačo, da dam Abdulahu potrebne ukaze!“

Po teh besedah pelje veliki vezir Grka in Ogra s seboj v palačo; plašno zreta v tla in si v slovo še svojim tovarišem v obraz ne upata pogledati.

„Ubogi Janoš, da se je dal zapeljati temu zvitemu Grku, ki je že davno nameraval odpasti od krščanstva!“ reče Antonijo.

„Moliva za uboga zaslepljenca!“ dostavi Stanko, „in tudi za naju in za Janka, da ostanemo vsaj mi trije zvesti svojemu Odrešeniku!“

5. V rožnem vrtu.

Preteklo je že leto, odkar biva naš mladi prijatelj s svojimi tovariši kot suženj v serajlu. Ozrimo se še nekoliko na njegovo sestrico, malo Mimico!

Mimica je bila sužnja sultanove žene Fatime. V začetku je ubogo dekletce pretočilo mnogo solza dan na dan nad izgubo svojih staršev in svojega ljubljenega bratca. Deklica nikdar ni smela občevati z Jankom, le včasih ga je videla od daleč v kakem kotu velikanskega vrta; kruljavi Konrad ji je pa prinašal pozdrave in tolažbe od bratca. Ubogi pohabljenček jo je tudi sam tolažil, kolikor je vedel in znal, in tako se je Mimica polagoma udala v svojo žalostno usodo. Prav grdo pa tudi niso ravnali z njo. Fatima ni bila ravno hudobna ženska in je imela le tuptam svoje sitne muhe. Navadno je polegala na divanu na mehkih svilnatih blazinah ali se je pa izprehajala po lepih vrtovih; včasih je obiskala tudi kako drugo sultanovo ženo. Kadar je ležala na divanu, je vedno morala biti poleg nje mala Mimica ali kaka druga sužnja in ji pihljati s pihljačo, ki je bila iz samih pavovih peres. Tedaj ji je morala sužnja tudi večkrat postreči s sorbetom, neko sladko, naši limonadi podobno hladilno pijačo. Če je šla v vrt ali na obiske, so pa nosile deklice za njo pihljačo ali solnčnik in prepotrebni nargile, orijentalско pipo, iz katere kade turške žene tobak skoraj ves dan.

Razuntega se je Mimica učila tudi plesati, peti in igrati, ker je bila jako nadarjena za godbo in je imela krasen glasek. Kadar pride sultan v palačo svojih ženâ, mora deklica vedno z drugimi vred pred njim plesati in peti. S spremljevanjem plunke zapoje kako lepo slovensko Marijino pesmico in to s tako ljubkim glasom, da ji Mehemet enkrat, ko je izvanredno dobre volje, dovoli, da si sme izprositi od njega kar hoče. Ko raztolmačijo Mimici, ki še ne razume dovolj turškega, vladarjeve besede, pade takoj pred padišahom na obraz in ga prosi le za milost, da sme enkrat izpregovoriti s svojim preljubim bratcem.

Dolgo je trajalo, preden je izvedel sultan, kateri njegovih sužnjev je bratec male pevke. Ko pa sliši, da je to paž, ki mu nosi meč, se pogladi nekoliko po svoji dolgi bradi ter reče: „Juzuf je torej tvoj brat? No, saj se to pravzaprav lahko bere iz tvojih oči, ki so prav tako modre kot oči tvojega bratca. — Mislil sem, da si izbereš kakor druge deklice kako lepo oblačilce, kak pisan pajčolan ali kak biser. Ker me pa le prosiš, da bi smela govoriti s svojim bratcem, bodi ti! Vsak petek med četrto in peto molitvijo se smeta sniti v mojem rožnem vrtu. Črni Ali naj te pa vodi tja in nazaj. Vrhutega te obdarujem s temi lepimi uhani.“

Kdo je bil sedaj srečnejši od Mimice. Veliko bolj se pa veseli revica tega, da se sme shajati vsak petek s preljubim Jankom, nego nad svitlimi uhani, katere ji je podaril sultan.

Kmalu pride prvi tako zaželjeni petek, lep pomladanski dan; bilo je še meseca svečana; toda na Bosporu je tedaj že vse v cvetju, ko pokriva naše kraje še mrzel sneg! Muezini ali oznanjevalci molitve so komaj naznanili raz minarete Štambula četrto molitev, ko pride črni Ali po malo Mimico in jo pelje po skrivnih potih v padišahov rožni vrt. Rože še niso razcvele, kažejo pa, da bo kmalu vse v cvetju; le ob potih rastejo že cveteče rože, ki jih je vrtnar vzgojil v cvetličnjaku. Razuntega cvete po gredicah nekaj tulipanov, hijacintov in narcisov. Toda deklica vse te lepote še ne opazi ne. Ozira se le po Janku, da ga zagleda hitro kje v kakem kotu. Kar zasliši iz neke lope znan glas: „Mimica, Mimica, senikaj-le pridi!“

„Janko, Janko, kje pa si?“ zakliče dekletce vse vzradoščeno in veselo. In v prihodnem trenutku objame sestra svojega bratca.“

„Pojdi tu notri v to lopo!“ reče Janko. „Tu bova popolnoma nemotena lahko govorila, kolikor se bo nama ljubilo, dokler ne zaide solnce za gore in se ne oglase muezini s svojimi dolgočasnimi ‚Samo en Alah je in Mohamed je njegov prerok‘ raz hodnike svojih stolpov.“

Vesela otroka gresta v lopo, ki stoji v kotu rožnega vrta, obdana od gostih cipres. Tu začneta drug drugega popraševati in drug drugemu praviti svoje žalostne in vesele dogodke na dolgo in široko in pripovedovanja noče biti zlepa konec.

„Kako si že zrastel, Janko, odkar te nisem videla, in kako lepo suknjico imaš!“ začne Mimica.

„Da, da; zato sem pa tudi nosilec sultanovega meča,“ odvrne deček in vstane od svojega sedeža, da bi ga sestra laže občudovala od vseh strani. „Pa tudi ti si precej zrastle, odkar te nisem videl, in nosiš fina svilena oblačilca ter si na zunaj popolnoma podobna turški plemeniti gospé. In kako dragocene uhane imaš!“

„Te mi je podaril sam sultan, ko sem pela pred njimi tisto lepo Marijino pesem: ‚Veš, o Marija,‘ ki jo naša mamica tako rada poje. In tedaj sem ga tudi prosila dovoljenja, da se smeva shajati vsaj vsak teden enkrat. Kaj ne, tega si ne bi ti mislil od mene? Moja obleka je res mnogo lepša kakor sem jo nosila doma, a se vendar ne da primerjati z oblačili Fatime, kateri služim. Ti bi jih moral le videti! Sam damast in muselin¹⁾, tako fin kot pajčevina. In kinč! Biseri veliki kot orehi in prozorni dijamanti in drugi dragoceni kamni, ki jih niti ne poznam, zeleni, rdeči, rumeni in modri. In koliko prstanov, verižic in pasov ima na sebi, vse iz samega zlata in lepo narejeno! In enkrat mi je rekla, da bom tudi jaz lahko nosila tak kinč ali še večjega nego ona, kadar bom velika, če bom le pametna, da me vzame vladarjev sin za ženo. Toda Janko, jaz tega nočem, ker bi morala sprejeti krivo vero; kaj bi mi pa potem koristila vsa ta lepa oblačila in ves ta krasen kinč?“

„Že prav, ljuba Mimica!“ odvrne deček. „Tu ti je dal tvoj angel varih dobro misel. In

1) Orijentalsko blago, iz katerega se delajo zlasti ženske obleke.

če bi ti postala sultanova žena in jaz sultan in bi nama služili vsi ti sužnji in sultanovi vojaki in bili najini vsi ti krasni vrtovi in vse te prestne palače in nama podložne vse dežele in vsa kraljestva na svetu: kaj bi nama vse to hasnilo, ko pa ne bi bila otroka božja in dediča nebeškega kraljestva! Ali še veš, kaj je rekel ljubi Zveličar: „Kaj pomaga človeku, ako ves svet pridobi, ako pa na svoji duši škodo trpi?“

„Da, Janko, to mi je nedavno pravil tudi kruljavi Konrad,“ reče deklica. „Midva sva skoraj vsak dan skupaj, odkar je pri moji gospe. In tako se moreva večkrat cele ure razgovarjati med seboj, ko sediva v predsobi sultanove žene. Od tedaj se mi tudi nič več ne toži tako hudo po domu kot se mi je v začetku; — ah, takrat sem večkrat mislila, da mi počí srce od same žalosti! — In ko tako sediva skupaj, se drug drugega izprašujeva krščanski nauk, ki ga zna zlasti Konrad jako dobro na pamet, ponavlja zgodbe iz sv. pisma in vse one lepe molitvice, katere sva se naučila doma od matere in od o. Bena. Iz oljkinih jedrcev si je Konrad tudi naredil male kroglice in jih obesil na vrvico ter si tako napravil rožni venec; in kadar ga skupno moliva, se čutim vedno tako srečno in potolaženo.“

„To si je pa dobro zmislil ubogi Konrad,“ meni nato Janko. „Tako jutri ga poprosim, naj naredi tudi meni tak molek, da bom mogel nanj moliti s svojima prijateljema Antonijem in

Stankom. To bo najboljše sredstvo, da ostanemo zvesti svoji sveti veri. Odkar sta se namreč Jurij in Janoš odločila, da postaneta Turka, je mufti vedno bolj vsiljiv in bojim se, da ne začne rabiti hujših sredstev nego samih besedi in praznih pretenj.“ Janko razkrije nato svoji sestrici vse svoje dogodke, zlasti kako je postal nosilec sultanovega meča. Da bi pa mogla ubežati, kakor sta mislila na dan svojega prihoda, je popolnoma izključeno. „Seveda pridejo večkrat krščanske ladje semkaj v Carigrad; Antonijo mi jih je pokazal,“ pravi Janko. „Glej, tamle na pr. ona, katere jarbole se vidijo črez obzidje tega vrta, to je ladja beneškega kupca. Toda kako naj prideva črez to visoko zidovje, katerega se dotika morje? In četudi prideva na suho, veva li, da bova mogla priti na ladjo? Čolna skoraj gotovo tam ne bo nobenega, tako daleč pa tudi ne znam plavati, kaj šele ti!“

„Da bi se mogla splaziti skozi toliko vrat iz palače, kakor sem si mislila takrat, pa tudi ne gre,“ reče žalostno mala Mimica, „ker stoji povsod noč in dan straža in so zaprta vsa vrata.“

„In če se bi nama tudi vse posrečilo,“ reče Janko nadalje, „in bi prišla srečno do ladje, bi naju li ne vrnil kapitan ladje sultanu, kakor meni Antonijo? Turki namreč večkrat preiščejo natančno vse ladje in če najdejo kakega ubeglega sužnja na ladji, obesijo takoj kapitana na kol in zaplenijo vso ladjo z ljudmi in blagom vred.“

„Ojoj! potem morava biti vedno sužnja in ne bova nič več videla svojih preljubih staršev,“ reče žalostno deklica.

„Toda vkljub temu vendar ne smeva obupati,“ jo tolaži bratec. „Prav zaupljivo prosiva Mater božjo in vse svetnike, da nama pridejo na pomoč. Marija ima veliko usmiljenje do ubogih krščanskih ujetnikov. Ali se še spominjaš, kako je pripovedoval o. Beno, da se je pred leti prikazala pobožnim možem iz Španije ali Francije in jim ukazala, naj ustanove red za odkupovanje krščanskih ujetnikov? Mogoče pride kdaj kak tak redovnik v Carigrad z veliko denarjem in nas vse odkupi od sultana.“

„To bi bilo veselje!“ zakliče mala Mimica in začne ploskati z ročicami. „Potem bi vzela seboj to lepo obleko in te krasne uhane, ki mi jih je dal sultan, da bi videli mamica in tetica, kako lepo opravljena sem tu bila.“

„Ti mali napuh, ti!“ se ji smeje Janko. „Vesela morava biti, če prideva tudi v beraški obleki domov. Toda muezin je že začel klicati Turke k večerni molitvi. Zmoliva še midva, predno se ločiva, skupno angelovo češčenje!“

Bratec in sestra poklekmeta v tihi lopi na tla in goreča molitvica, ki nas kristjane trikrat na dan spominja velike skrivnosti včlovečenja druge božje Osebe, vzkipi iz nedolžnih otročjih src k Vsemogočnemu! Nato se otroka potolažena ločita v nadi, da se zopet vidita čez teden dni ob tistem času.

Toda človek obrača, Bog pa obrne.

6. Mladi mučenec.

Janko ni opazil, da stoji skrita lopa, ki mu jo je odkazal Abdulah kot kraj, kjer sme govoriti z Mimico, tik kijoska, iz katerega se je moglo natančno opazovati in slišati vse, kar se govori v lopi. Sultan se je jako začudil, da mala pevka ne zahteva od njega druge milosti nego samo te, da sme govoriti s svojim bratcem; zato sklene iti sam k temu sestanku. Ker se mu pa takoj zdi, da bosta otroka govorila v svojem materinem jeziku, vzame seboj tolmača, nekega renegata¹⁾, ki naj mu pozneje raztolmači ves otroški pogovor.

Ahmet-Efendi je bilo ime dotičnemu nesrečnemu renegatu, ki je šel kot tolmač za sultanom v kijosk. Bil je še mlad in njegova lahkomišelnost je bila vzrok, da je postal odpadnik. Njegov oče je bil bogat trgovec iz Bremena na Nemškem; toda sin ga je spravil skoraj na beraško palico, ker je preveč zapravljjal in strastno igral. Zato ga je oče zapodil od sebe in on je prišel z neko trgovsko ladjo v Carigrad. Tu se je odpovedal krščanstvu, ko je prišel v stiske in nadloge, in je postal sultanov tolmač.

Ta mladi človek je torej slišal razgovor obeh otrok in ga prestavil svojemu gospodu v turški jezik. Izpustil je iz usmiljenja vse, kar sta govorila otroka o svojih načrtih za beg, ker si je takoj mislil, da utegne to njima prinesiti

1) Odpadnik od krščanske vere k drugi veri (tukaj k turški veri).

pri sultanu še kaj neprilik; kar sta se pa otroka zlasti pobožnega pogovarjala med seboj, je povedal sultanu vse tako, da je dobil ta prav ugoden vtis o tej medsebojni bratski ljubezni in otročji pobožnosti Janka in Mimice.

„To je pa res čudno,“ reče Mehemet Abdulahu, kateri ga pričakuje z drugimi sužnji v bližini kijoska in ga spremlja v palačo, „kako se krščanski bratje in sestre ljubijo med seboj! Mi Turki kaj takega ne poznamo. Sultanovi bratje morajo umreti ali biti večni ujetniki, sestre njegove pa dobi kak paša ali kak drugi knez. Kaj razveseljuje pač Alaha najusmiljenejšega bolj, njihovo početje ali naše? Glej, glej, ravno prihaja Vani-Efendi, veliki spoznavavec korana, ki zna vso prerokovo knjigo — mir bōdi ž njim! — na pamet. Njega vprašam, naj mi razjasni to stvar!“

Sultan pokliče muftija, ki se vrže že od daleč pred njim v prah, k sebi in mu veli iti za njim do bližnje klopi, katera stoji v senci visoke platane poleg hladnega vodometa. Na ukaz svojega gospoda se vsede presrečni mufti, katerega je doletela danes tako izvanredna čast, v travo s prekrižanimi nogami; sultan se pa vleže na škrlatne blazine, ki mu jih prinesejo na Abdulahovo povelje zato določeni sužnji. Nato reče muftiju, naj mu razreši dvom, zakaj se krščanski bratje in sestre bolj ljubijo med seboj kakor pa prerokovi učenci.

Vani Efendi se priklone do tal, da mu beli turban skoro pade raz plešasto glavo, prekriža

roke na prsi in začne: „Senca Boga vsevednega in sin velikega preroka, mir bodi s teboj! Tvoja modrost lahko odgovori na vprašanje, ki je stavi meni le zato, da skuša znanje svojega hlapca. Jaz vem v primeri s teboj le toliko kot kak novodošli krščanski suženj v primeri z menoj, tvojim zadnjim sužnjem. Prerok pa, katerega je povišal Alah nad vse, pravi v 109. suri korana, katero mu je razodel vsemodri v Meki, svetem mestu: „Govori: Vi neverniki . . . vi imate svojo vero, in jaz imam svojo!“ Mogoče imajo neverniki na videz marsikaj dobrega, da marsikaj še boljšega nego mi, kakor ima kača lepšo in svetlejšo kožo nego človek, in je vendar strupena in od Boga zavržena stvar. Tako se ljubijo tudi krščanski bratje in sestre med seboj. Mi pa priznavamo v 112. suri edinega in večnega Boga, ki ni ne oče, ne sin in ne sv. duh, kakor trdijo neverniki. Gospod jih bo zato izročil na dan sodbe Iblisu (hudiču), ki jih bo vlekel za lase in za noge s seboj v pekel, kjer bo najhujši in najbolj pekoči ogenj.“

„Modro si govoril, Vani, same besede svetega korana, resnične knjige, ki se kmalu razširi z ognjem in mečem črez ves zapad; saj tako upam. No in sedaj mi še povej, kako je s krščanskimi sužnji, ki poslušajo že celo leto prerokov nauk iz tvojih ust!“

„Alah in njegov poslanec Mohamed naj podelita zmago tvojemu orožju, da uničiš vse nevernike do zadnjega!“ odvrne Vani. „Izpreobrnili se namreč ne bodo nikdar. Njihova srca so trda kot kamen in njihova ušesa gluha kot

drevesa v gozdu. Tudi mladi sužnji, katere mi je izročila tvoja milost, naj jih naučim pravo vero, da pridejo tako enkrat v nebesa, so zakrknjenega srca in nič kaj se ne zmenijo za moje besede; le dva sta šele pripravljena postati Turka.“

„Poznam ju in sem ju že izročil Kari Mustafi,“ reče nato sultan. „Toda veliko jima ne zaupam. Kaj pa Juzuf, nosilec mojega meča? Če njega pripraviš do tega, da postane Turek, ti ne odide deset častnih oblačil in deset mošenj cekinov.“

Mufti dobro napne svoja ušesa, ko izgovarja sultan svoto, katero dobi za plačilo, če prigovori Janka — temu so namreč nadejali ime Juzuf — za Mohamedov nauk. Nato reče: „Juzuf je najbolj trmoglav učenec! Da, jaz celo sumim, da svoje tovariše še potrjuje v njihovi neveri in da smeši pri njih moje nauke s svojimi opazkami. Vendar priden pa je. Izvzemši malega pöhabljenca ne govori in ne piše še nihče tako dobro turško kot on. Tudi prvo suro zna že zdavnaj brez napake na pamet“

„Zato hočem, da postane še pred prvim bajramom¹⁾ Turek!“ reče sultan odločno. „Bom le videl, kateri suženj si upa ustavljati moji volji. Pri bradi mojega očeta, on mora biti Turek! Abdulah, takoj mi pokliči Juzufa, naj pride sem!“

Ne mine pet minut in Janko stoji pred sultanom. Deček nekoliko obledi, ko zagleda

1) Turški praznik, ki sledi njihovemu največjemu prazniku in traja tri do štiri dni.

jezno obličje vladarjevo in poleg njega muftija. „Sedaj - boš moral braniti svojo vero,“ reče pri sebi in se priporoči angelu varihu; pred padišahom se pa po turški šegi prikloni do tal.

Pogovor se začne veliko bolje nego si je mislil Janko. „Juzuf,“ izpregovori prvi sultan, „veseli me, ko čujem iz ust učenega Vanija, da si izredno priden in marljiv in dobro napreduješ. Če izpolniš mojo voljo, te takoj povišam tako, kakor je povišal egiptovski kralj onega Juzufa - mir bodi ž njim! - o katerem nam pripoveduje prerok v dvanajsti suri. Ali ti je znano to?“

„Premogočni vladar!“ opomni mufti, „to najlepšo suro božjega korana sem prečital svojim učencem še pretekli teden.“

„Milostljivi gospod! naj sije solnce tvojega obličja še dolgo name, tvojega črvička!“ odvrne Janko. „Prav dobro poznam zgodbo egiptovskega Jožefa in sem jo znal, še predno sem slišal kako besedo iz korana. Povem ti jo, ako želi tvoja milost, tako kakor je zapisana v zgodbah sv. pisma, ki se jih moramo učiti mi krščanski otroci.“

In ko sultan prikima, začne deček praviti to lepo zgodbo s tako ljubko živahnostjo, da ga posluša sultan prav zadovoljno. Seveda izpusti Janko vse one smešne dostavke, s katerimi je Mohamed popačil to svetopisemsko povest. To pa muftija zelo jezi in na vsak način hoče slišati zgodbo tako kot je zapisana v koranu. Toda Mehemet mu vselej, kadar hoče kaj pripomniti, veli, naj molči; ko pa deček konča, reče sultan: „Resnično, Alah kristjanov ni pustil brez vse luči.

Mnogo jim pa vendar še manjka do popolne resnice, ki se ti sedaj nudi. Kakor sem čul, si se tudi prvo suro že naučil na pamet. Če mi jo poveš brez napake, te zato knežje obdarujem.“

Sultan zastavi s to zahtevo zanjko, v katero naj se ujame ubogi deček, ki pri tem ne sluti ničesar hudega. Prva koranova sura je namreč turška véroizpoved in kdor jo izreče pred kako oblastno osebo, ta se s tem po tedanjem mnenju Turkov zaveže postati v kratkem Turek. Nekaj let pred našo povestjo so ujeli v Carigradu na ta način mladega Grka Nikolaja Janakija; ker se je pa trdno protivil nasilstvu, so ga usmrtili. Janku kaj takega niti v sanjah ni prišlo v glavo, in ker se v prvi suri ne nahaja nič takega, česar ne bi smel tudi kristjan moliti k pravemu Bogu, začne takoj na glas moliti:

„V imenu najusmiljenejšega Boga! Čast in hvala vladarju svetov, ki se usmili vseh ljudi in vlada na dan sodbe! Tebi bomo služili in k Tebi bomo vzdihovali, da nas vodiš pravo pot, pot onih, ki se vesele Tvoje milosti, in ne poti onih, nad katerimi se huduješ, ali poti onih, kateri so v zmoti.“

Sultan pazno posluša. Nato reče: „Vani-Efendi, dobro si naučil dečka blažilne besede korana, in ti, Juzuf, se si jih dobro zapomnil in jih lepo prednašal. Toda ali si jih pa samo z ustmi izgovarjal? ali ni tudi tvoje srce govorilo z Bogom?“

„Tudi srce je molilo k Bogu,“ odvrne deček.

„Torej si pred menoj in pred temi pričami slovesno izpovedal vero v preroka; odpovedati se moraš Kristusu in postati Turek!“ zakliče sultan ves vesel, da je dečka tako prekanil; mufti in Abdulah mu pa glasno pritrjujeta.

„To pa ni bil namen tvojega hlapca,“ ugovarja deček ves iznenaden in prestrašen. „Tudi mi kristjani dajemo čast in hvalo Stvarniku nebes in zemlje, upamo vanj kot v Onega, ki se usmili vseh ljudi, in verujemo, da bo prišel sodit na sodni dan žive in mrtve. Tudi mi obljubujemo, da mu bomo služili, in ga prosimo, naj nas vodi po poti svoje milosti in naj nas obvaruje vsake zmote. Tako in nič drugače razumem te besede in tako sem jih tudi molil k Bogu.“

„To ti vse nič ne pomaga, dečko,“ ga zavrne vladar in nagubanči svoje čelo. „Ti si izgovoril besede Mohameda, božjega preroka in poslanca, in te se morajo tako umevati, kakor jih umeva on, visokoslavljeni. Mohamed pravi, da je pot onih, ki se vesele milosti božje, vera vernikov, in pot onih, nad katerimi se huduje, zmota vseh nevernikov, med katere prišteva v prvi vrsti kristjane. Torej moraš zapustiti svojo sedanjo pot, ki pelje v pogubljenje, in iti na pot islama, ki vodi v nebesa.“

Deček se tega grozno prestraši; toliko časa biva že v sultanovi bližini, da more vedeti, kaj pomenja njegova jeza. Toda z milostjo božjo sklene, da ne zataji svoje vere za nobeno ceno. „Sedaj vidim pač,“ reče nato, „da sem se motil,

ko sem ponavljal Mohamedove besede kot molitev in se vedel tako kakor Turek. Milostljivi gospod naj upošteva to mojo nevednost. Vere v Kristusa pa, ki je umrl zame na križu, ne zamenjam nikdar z vero preroka."

"Kaj? ti se drzneš še ustavljati moji volji?" zakriči Mehemet. "Takoј se odpovej svojemu Kristusu, ali boš pa čutil mojo jezo!"

"Raje umrjem kakor pa da bi zatajil Kristusa!" ponavlja Janko.

"Saj ti ni treba Kristusa zatajiti," opomni mufti, da bi rešil dečkovo življenje. "Tudi mi častimo Kristusa kakor Mojzesa kot od Boga poslanega preroka in predhodnika Mohamedovega."

"Toda mi ga molimo kot pravega Boga in ne verujemo, da je vaš Mohamed od Boga poslani prerok," odvrne deček.

"Prokleti krščanski pes!" se zadere sultan zopet nad njim. "Abdulah, takoj naj se mu jih našteje petindvajset po obeh stopalih, ker tako nesramno preklinja Boga. Potem mu slecite dragocena oblačila in ga oblecite v najbolj umazane cape, ki jih nosijo janičarski hlapci. Bom le videl, ali mu izbijem iz butice to trmo ali ne; če tudi pogine!"

Zastonj dviga Janko svoje ročice in prosi milosti, Abdulah ga vleče seboj iz dvorane in ga izroči brezsrčnim rabeljem. Z zasmehovanjem ga ti polože na tla in začno neusmiljeno udrihati po njegovih stopalih. Pri vsakem udarcu pa vpraša Abdulah: "Se li odpoveš Kristusu? Ali

hočeš postati Turek? Hočeš li kot pes poginiti ali kot sultanov ljubljeneц uživati najvišje časti in v raju veselje korana?“

„Ne, nikoli ne bom Turek; raje umrjem!“ odgovarja ubogi deček spočetka. Kmalu se pa sliši iz njegovih ust še samo ječanje in predno dobi zaukazano število udarcev, leži mladi mučenec že v nezavesti vsled prevelikih bolečin. Toda rabelji le ne nehajo in ga bijejo tako dolgo, da izpolnijo določeno število. Nato ga vržejo na kup sena v kot velikega hleva in ga puste tam, ne da bi se več zmenili zanj.

* * *

7. Renegat.

Sultanov tolmač Ahmet-Efendi je bil v dvorani, ko je izpovedal junaški Janko pred sultanom svojo vero, in je videl, kake muke je moral pretrpeti ubogi deček. Smili se mu mladi spoznovalec in občuduje ga — v zaslepljenem renegatu se začne vzbujati vest.

Ko gre zvečer v mraku skozi serajlska vrata počasi iz palače in se bliža po ozkih, že skoraj temnih ulicah svojemu stanovanju, začne premišljevati: „Bernard Broken, ti si pa res grd strahopetnež, če se primerjaš s tem dečkom! Kristusa, svojega Odrešenika si zatajil in sicer popolnoma prostovoljno, le da bi ti ne bilo treba z rokami služiti svojega kruha; kakor izgubljeni sin v evangeliju si zapravil

svojo dedščino in jo zaigral. Boš li sedaj imel dovolj poguma, da se vrneš k očetu in mu rečeš: „Oče, grešil sem zoper nebesa in zoper tebe!“ Toda saj se ne moreš več vrniti. Iz Carigrada ne moreš, Turki strogo pazijo na renegate. In če bi tudi mogel, ali veš, kako te sprejme oče, ki je po vsej pravici jezen nate; saj si zapustil dom in rojstno hišo z očetovim prokletstvom nad seboj! Da, moj oče ni tak kakor oni v evangeliju. Ne preostaja mi torej drugzega nego živeti in umreti kot Turek.“

Tako si hoče renegat utešiti svojo vest, a se mu ne posreči tako hitro. Vedno in vedno mu stopa pred dušo podoba dečka, ki kliče svoji sestrici besede: „Kaj pomaga človeku, ako ves svet pridobi, ako pa na svoji duši škodo trpi?“ Zopet in zopet vidi pred seboj, kako molita pobožna otroka, kako izpove deček pred sultanom svojo vero in kako ječi pod groznimi udarci rabeljev, a se vendar ne izneveri svojemu Bogu. In pri tem si naenkrat spomni nekega drugzega izreka iz sv. pisma, ki ga je znal še kot deček: „Resnično vam povem: Kdor bo mene spoznal pred ljudmi, tega bom tudi jaz spoznal pred svojim očetom, ki je v nebesih; kdor pa mene zataji pred ljudmi, tega bom tudi jaz zatajil pred svojim očetom, ki je v nebesih.“ — „In kaj bo potem s tvojo dušo v večnosti?“ se vpraša pri tem; kajti vera, ki jo je le na zunaj zatajil, mu še ni bila zamrla v srcu.

„Ah, kaj!“ reče slednjič nejevoljen. „Proč s takimi bedarijami! Jaz sedaj ne morem dru-

gače ravnati. Ali naj se dam bičati kot ta ubogi fantič, ko že naprej vem, da že pri drugem ali tretjem udarcu zopet zatajim Kristusa? Gospod mi bodi milostljiv in naj prizanese moji slabosti! Saj naši duhovniki vedno trdijo, da zadostuje sama vera za zveličanje, in notranjo vero imam, dasi nimam dovolj moči izpovedati je na zunaj. Prijatelj mi je pravil, da kalvinski Holandci na Japonskem teptajo križ z nogami in zatajujejo vero le radi denarnega dobička, jaz pa ravnam tako, da si ohranim življenje.“

Medtem pride renegat do mostu, ki veže črez Zlati rog in Stambul glavni del Carigrada z Galato. Tu se mu vsili nova misel v glavo: „Kaj pa, ko bi poskusil oprostiti ubozega dečka!“ pravi sam pri sebi. „Te dni sta prišla, kakor mi je pravil danes jud Efrajm, zopet dva mercedarca¹⁾ z veliko denarjem, da odkupita ž njim nekaj sužnjev; jaz jima bom itak za tolmača in grem sedaj lahko v Galato na njihovo stanovanje, katero mi je pokazal jud, da jima priporočim tega Juzufu, kakor ga zove sultan, ali Janka, kakor ga kliče njegova sestra Mimica.“

In kakor je sklenil, tako je tudi storil. Hitro prekorači veliki leseni most, na katerem ni bilo v tej pozni uri skoro nobenega človeka, ki je pa podnevi poln najraznovrstnejših ljudi, kateri hite po svojih opravkih. Le nekaj cestnih psov in nekaj sitnih beračev ga nadleguje; toda v par

¹⁾ Mercedarci so iz reda, ki ga je ustanovil Peter Nolaska za odkupovanje krščanskih ujetnikov od Turkov.

trenutkih je pri hiši, katero mu je pokazal Efrajm. Po dolgem trkanju se mu odprô vrata. Prikaže se turški kavas ali orožnik, katerega je poslal španski konzul menihoma za varstvo, in ga vpraša, česa želi v tej pozni uri; ko mu pove, da bi rad govoril z menihoma, ga vede v spremnico, kjer prižge leščerbo in reče, naj malo počaka; njegova varovanca bereta ravnokar krščanski koran. Mož je hotel s tem povedati, da molita meniha svoj brevir. „Škoda,“ še pripomni, „da ni že posijala na nju luč prave vere; potem bi bila saj tako častitljiva moža kot so naši plesoči in tuleči derviši.“

„Alah deli svojo milost v tej meri, v kateri je zapisano,“ odvrne renegat. „Nas razsvetljuje s solncem svojega nauka, nevernikom pa privošči komaj svit nočne zvezdice. Vendar moramo ta dva zapadna meniha prijazno sprejeti, ker sta prinesla gotovo veliko denarja s seboj, za odkup krščanskih sužnjev. Še celo sultan, naš presvitli knez in vladar, — Alah ga blagoslovi! — pred katerega obličjem sem smel danes stati, je sklenil, da proda letos nekaj svojih dvornih sužnjev.“

„Tako, tako; to je pa redok slučaj,“ reče kavas. „To dela sultan najbrže zato, ker rabi mnogo denarjev za novo vojno proti zapadu. Baje je prisegel pri prerokovi bradi, da mora pasti Dunaj, in veliki vezir Kara Mustafa — Bog mu podeli sijajno zmago! -- zbira že iz vsega cesarstva vojsko, ki naj bo večja nego vse, kar jih je kdaj videl polumesec. Toda meniha sta že pri kraju s svojim branjem in s svojo molit-

vijo; naznanim jima takoj, da želi tvoja milost ž njima govoriti.“

Kmalu vstopita mercedarca, prvi častitljiv starček sivih las, drugi krepak možak, da, skoraj še mladenič najlepših let. Renagat ju pozdravi po orijentalški šegi z globokim poklonom in vsi trije sedejo na divan drug nasproti drugemu. Starček prične pogovor in vpraša, v katerem jeziku naj se govori; in ko pravi tolmač, da mu je vseeno, naj govore špansko ali francosko, laško ali nemško, reče menih smeje: „Govorimo torej nemško, ker je to moj materni jezik!“

Najpreje se začno seveda meniti o tem, kar je privedlo meniha v Carigrad; razmotrivajo, kako bi se moglo odkupiti kaj sužnjev. V mestu jima bo že jud Efrajm tolmač, ker poznata tega moža, ki jima je že večkrat pomagal. Toda letos bodo, kakor sta čula, tudi iz serajla poprodali nekaj sužnjev. Starček ponudi torej Ahmet-Efendiju 40 kron za vsakega sužnja, ki ga odkupita po njegovem posredovanju; tudi judu daje toliko, zato ga vpraša, je li zadovoljen s tem?

„Jaz ne vzamem niti vinarja zato od vaju,“ reče tolmač, „in ako bi bilo v moji moči, bi vama izročil takoj vse krščanske sužnje brez odkupnine, častita gospoda.“

Starejši menih pogleda začudeno moža, ki govori tako nenavadno, in reče: „Priatelj, vi ste kristjan. Turek ali žid ne bi nikdar kaj takega izustil. Vi ste tudi rojen Nemec, ker govorite tako dobro naš jezik kot malokdo.“

Seveda sem Nemec in tudi tega ne tajim, da sem krščen,“ odvrne renegat nekoliko osramočen. „Toda to ne sodi sem. Ne mislita morda, da sem sklenil postati zopet kristjan in sem prišel torej radi tega k vama! Jaz sploh nisem bil nikdar ud vaše cerkve in Luter uči, da mu je Turek več nego papež.“ S temi besedami hoče zasukati celo stvar na smešno, ker so ga spravili v zadrego resni a vendar ljubeznivi pogledi sivolasega starčka.

„Meni se je takoj dozdevalo, da niste odpadel katolik,“ reče menih mirno in prijazno. „Katolik, ki zataji Kristusa, pade globokeje kot ste pa vi. Renegat, ki je bil preje katolik, navadno sovraži Kristusa in vse svoje krščanske brate in sestre, vi ste pa najbrže prisiljeni postali Turek?“

„Prisiljen ali neprisiljen — jaz sem sedaj Turek in umrjem kot Turek,“ odgovori tolmač. „Toda to me nikakor ne odvrča od tega, da ne bi pomagal svojemu rojaku in nekdanjemu soverniku, ako je v moji moči. Opozoril bi častita meniha na nekega krščanskega dečka, ki nujno potrebuje vajine pomoči.“

In Ahmet-Efendi jima začne praviti o Janku in njegovem pogovoru s sestrico ter kako je izpovedal srčni dečko pred sultanom svojo vero in pretrpel že hude muke, ker ni hotel odpasti. Meniha sledita tolmačevem pripovedovanju z velikim zanimanjem.

„Bog blagoslovi tako junaškega dečka!“ reče starček, ko konča tolmač svojo povest. „Takoj

jutri greva v serajl in ga odkupiva s sestrico vred, če bo le mogoče.“

„O. Martin,“ pripomni mlajši tovariš, „mogoče sta pa ta dva sužnja otroka onega graščaka iz Novega mesta, ki naju je tako iskreno prosil, naj poiščeva njegova otroka, katera so mu uropali janičarji, in ju odkupiva za vsako ceno?“

„Že mogoče, o. Jožef,“ odvrne starejši menih. „Poglejte sem v to mojo knjižico; tu boste našli na 87. ali 88. strani zapisani imeni obeh otrok; jaz jako težko berem pri luči.“

„Sem ju že dobil,“ reče o. Jožek, ko prelista nekoliko po knjižici. „Deček je Janko, deklica pa Marija; oba imata modre oči, plavkaste lase in deček je nenavadno velik in močan, dasi šteje jedva 12 let.“

„To se popolnoma ujema z mojim znanjem,“ zakliče Ahmet-Efendi, „tako sta se klicala otroka drug družega in dečku bi prisodil kakih 14 ali 15 let.“

„Sta že prava, sta že prava,“ skoraj zavriska mlajši mercedarec. „Kako bo vesel ubogi graščak, ako mu pripeljeva otroka.“

„Upajva, da se nama posreči,“ reče resneje o. Martin. „Jutri pri sv. maši še posebno priporočiva vso stvar Materi božji, da nama priskoči na pomoč pri odkupovanju sužnjev, za kar je pravzaprav ustanovljen naš red. O. Jožef, vi še ne veste, kako je težko dobiti sužnja iz serajla. Če se sultan prav posebno zanima za takega sužnja — in tu imamo najbrže tak slučaj — je navadno nemogoče ga odkupiti. Toda zaupajva

v Boga in v pomoč njegove milostljive Matere! A tudi na vašo pomoč se zanašava, dragi prijatelj in rojak! Jutri, ko pokličejo muezini vernike drugič k molitvi, se vidimo pri Visokih vratih, ako vam drago?"

„Že prav," reče Ahmet-Efendi in se loči od menihov.

* * *

8. Rešitev se bliža.

Ob določenem času prideta meniha v spremstvu oboroženih kavasov na trg pred Visoka vrata, kjer je videl čitatelj v začetku naše povesti Janka in Mimico. Ahmet-Efendi ju že pričakuje in ju pelje črez zunanje dvorišče k „Vratom pozdravljenja" mimo age dvorne straže, s katerim izpregovori nekaj besedi. Od tu vedejo vse tri v nizko obokano dvorano, kjer jih sprejme nadzornik belih sužnjev. Dolgo morajo na divanih čakati, predno pride Abdulah. O. Jožef seveda še ni vaju sedeti s prekrižanimi nogami, a mora se udati in sesti tako kot drugi.

„Moj sin, darujte ta mali košček trpljenja za dober izid najine stvari!" potolaži o. Martin tiho svojega tovariša.

Po dolgem času pride Abdulah in se vsede tiho nasproti menihoma; tolmač pa sedi tako, da mu je na desni Turek, na levi meniha. Po običajnih pozdravih obstoječih iz cele vrste stalnih puhlih fraz, ki so za orijentalca neobhodno

potrebne, pove o. Martin, po kaj je prišel v Carigrad, in prosi nadzornika za njegovo pomoč; poseben bakšiš ali napitnina — 40 K za vsakega sužnja, ki ga odkupi z njegovo pomočjo od sultana — mu ne uide.

Abdulah si pogladi svojo dolgo brado in pripomni, da je 40 K skoraj premalo. Če mu da 50 K in že sedaj za naprej mošnjo denarja, „da se odpravijo vse ovire, ki so na poti,“ kakor se izrazi Turek, se bo dalo kaj doseči. O. Martin ve že iz skušnje, da se morajo podkupiti vsi sultanovi uradniki, kadar se hoče pri njih kaj doseči; zato potegne iz žepa pripravljeno mošnjo in jo vrže nadzorniku v naročje rekoč: „Naj ti blagoslovi Bog ta denar, moje želje pa naj usliši tvoje usmiljeno srce!“

„Vidim, tujec,“ odvrne Abdulah, ko potehta v roki mošnjo in jo skrije varno v nedrije svoje obleke, „da je dal Alah tvojemu duhu prav um in tvoji roki veliko darežljivost. Kdor strada svojega konja, ne pride nikdar do cilja; kdor pa ne štedi z ovsom, doseže kmalu svoj cilj. Toda sedaj mi pa razkrij svoje želje, prijazni tujec!“

O. Martin pravi najpreje, da bi rad videl one serajlske sužnje, ki so še kristjani; pri vsakem naj nadzornik pove ceno, za katero bi se ga lahko odkupilo. Abdulah tleskne z rokami in veli zamorcu, ki vstopi pri tem znamenju, naj pripelje omenjene sužnje. Črez kake četrte ure pride v dvorano nekako dvanajst sužnjev. O. Martin vpraša vsakega, kako mu je ime in odkod je. Ko zve,

kar hoče vedeti, jih potolaži nekoliko in pravi, naj zaupno molijo k Bogu, da skrajša čas njihovega trpljenja. Pravi vzrok svojega prihoda pa modro zamolči; noče jim vzbujati pred časom upanja, ki se lahko še vedno razprši v nič. Toda nekateri sužnji sami uganejo, po kaj je prišel menih. Zato začnô dvigati svoje roke k o. Martinu in prositi ter zaklinjati dobrega meniha, naj jih odkupi. Ubogi sužnji so večinoma vrtnarjevi pomagači, kuhinjski učenci in konjski hlapci; marsikateri pokaže očetu sledove krvavih udarcev, katere mu je zadal ta ali oni surovi nadzornik. V dvorano je prišlo tudi nekaj dečkov, ki so bili istodobno z Jankom ujeti; solze jim stopijo v oči, ko jih nagovori o. Martin v njihovem materinem jeziku; sveto mu obljublajo, da hočejo ostati zvesti Kristusu, ter ga prosijo, naj jih vzame seboj v preljub domovino!

Meniha gane ta prizor prav globoko; rada bi vzela vse seboj, toda ne gre tako hitro. O. Jožef si natančno zapomni vsoto vsakega posameznika, ki jo zahteva Abdulah; z o. Martinom izračunata nato, koliko jima še ostane, če pokupita vse sužnje, in žalostno vzdihne o. Martin: „Tako je kakor po navadi. Midva nimava zadosti, da bi vse odkupila. A so tu še sultanovi paži, ki jih nisva videla; za te se zahteva običajno pet- do šestkrat toliko kot za navadne sužnje.“

Na menihovo prošnjo privedejo še sultanove paže v dvorano. Bila sta pa samo naša znanca Antonijo in Stanko, vse druge so še kot majhne otroke ugrabili in jih vzgojili v turški

veri; take so pa mercedarci le tedaj odkupovali, kadar so odkupili vse res krščanske sužnje in jim je ostalo še kaj denarja. Antonijo in Stanko povesta menihoma v kratkih potezih svojo zgodbo: Stanka je ugrabil oddelek janičarjev, ko je zažgal sosednjo vas, Antonija so pa gusarji ali morski roparji ugrabili iz postelje ter ga privlekli na svojo ladjo, ko so napadli po noči očetov grad. „In sedaj sem že štiri leta suženj,“ konča deček s solzami v očeh svojo povest. „In če bo trajalo to še dalj časa, ne vem, bom li imel dovolj moči, da bom ostal zvest svojemu Izveličarju. Sultan hoče na vsak način, da postanemo vsi Turki, in je včeraj nekega mojega prijatelja dal neusmiljeno bičati. Oh, duhovni oče, to mora grozno boleti; ne vem, bi li mogel jaz kaj takega pretrpeti?“

O. Martin izpodbudi dečka, naj se spomnita na mučenike, ki so z božjo pomočjo pretrpeli najhujše muke, da, celò smrt, da so le zvesti ostali križanemu Odrešeniku. Nato blagoslovi uboge sužnje in jim obljubi vso svojo pomoč ter jih odpusti. Že je Antonijo pri vratih, kar se obrne še enkrat k menihoma in reče: „Častita očeta! ne zabita tudi mojega prijatelja Janka, katerega so včeraj bičali za pravo vero!“

„Ne bova ga zabila ne, moj sin,“ odvrne starček, „in tudi tebe ne!“

Vsota, ki jo zahteva Abdulah za ta dva sužnja, je neznansko visoka; in tudi tako je jako dvomljivo, pripomni Turek, bo li sultan pustil dečka od sebe ali ne. Žalostna pobesita meniha pri teh besedah glavi. O. Martin pa vpraša nato, kje

je mladi mučenec. Porogljivo se zasmije nadzornik in reče: „Dobrih štirinajst dni bo minulo, da bo mogel zopet stati na nogah. Če hočeta videti tega svojeglavneža, gresta lahko z menoj v konjski hlev. Hasnilo tako ne bo nič. Sultan ga ne da od sebe, ker ga hoče imeti za svojega ljubljenca. Ta mora postati Turek, kakor je prisegel včeraj Mehemet pri svoji bradi, in sčasoma paša ali celo veliki vezir!“

„In kaj je z njegovo sestrico?“ vpraša nadalje o. Martin.

„To bo pa še težje odkupiti. Še videti je ne bosta mogla, če mi dasta tudi takoj 200 K,“ odvrne Abdulah.

„Naju pa vsaj peljite k dečku v konjski hlev,“ reče slednjič o. Martin s topo udanostjo.

*
* *

Ko se je Janko ponoči prebudil iz svoje omotice, ni vedel takoj, kje je in kaj se je zgodilo ž njim. Z rokami tipa na desno in na levo in čuti, da leži na kupu sena. Hoče vstati, toda ne gre; v svojih nogah začuti hude bolečine. Tedaj se šele spomni na to, kar se mu je pripetilo, na sultanov ukaz in na grozovite udarce, ki so mu jih dali po stopalih. A čudno, kljub žalostnemu položaju in hudim bolečinam, ki ga mučijo v nogah ovitih v mokre cunje, je vendar njegovo srce polno nebeške sladkosti; ona vzvišenost, ki je navdajala apostole, ko so bili prvič zasramovani

in mučeni za svojega Odrešenika, se vzbudi v njegovi duši. Janko dvigne svoje ročice k nebu, in iz temnega kota smradljivega hleva prikipi iskrena zahvalna molitev k neskončno dobrotljivemu Bogu, ki mu je dal milost, da je tako zvesto prestal to mukepolno preizkušnjo.

Kje je, pač še sedaj ne ve natančno; najbrže je v kaki podzemeljski ječi. Kar zasliši odpiranje vrat in takoj nato zapazi lučico, ki se mu počasi bliža. V par minutah stoji pred njim deček, ki mu posveti s svetilko v obličje.

„Si se vendar zbudil, Janko,“ mu zakliče znan glas. „Ko so te prinesli danes zvečer semkaj, sem mislil, da boš umrl, in morda bi bilo tudi bolje, da bi umrl, potem bi bil gotovo v nebesih. Toda stari Bajazet je takoj dejal, da se ne umrje, če se jih enkrat dobi petindvajset po stopalih, ker je to že sam izkusil. Rekel mi je pa, naj ti hladim noge z mrzlimi obkladki, in ker stražim jaz nocoj hlev, ti bom dal še enkrat sveže obkladke.“

„Ali ti si tu, Franc!“ reče Janko vzradoščen. „V začetku te še nisem spoznal. Kako se ti kaj godi? Ali je še kateri naših tovarišev tu?“

„Da, godi se mi izborna slabo in tudi Karolu. Drugi, ki so prišli z nami sem, so na vrtu ali pa v kuhinji. Mnogo dela, malo jela, udarcev pa več kot preveč — to je naš vsakdanji posel. Toda tako kot ti še ni bil nihče od nas mučen. Skoraj menim, da smo ti res brez vzroka zavidala tvojo visoko službo in tvoja lepa oblačila. Kaj si pa vendar zakrivil, da te je dal sultan tako

hudo bičati? Le poglej sem — kako so ti otekle noge!“

Franc odviije medtem cunje raz Jankovi nogi in sužnjema se nudi žalosten pogled: podplati polni ran in od njih se razširja smradljivo vnetje in otekline daleč čez gleženj. Janko se trpko zasmee pri tem pogledu. „Ojoj!“ zakliče, „po teh nogah pa ne bom tako zlepa hodil; slednjič bom moral rabiti še bergle kot doma stari Jurij, kateremu so pri Pešti odsekali janičarji nogo. Kako bo žalostna uboga Mimica, ko me prihodnji petek skoraj gotovo ne bo v rožni vrt!“

„Le potolaži se, Janko,“ odvrne Franc. „Bajazet trdi, da so noge v treh ali štirih tednih popolnoma zdrave in da se prav tako dobro hodi kot preje. Toda paziti moraš, da ne ujeziš zopet sultana. Če te sedaj še enkrat bičajo, — in to se zgodi seve še hujše — ko še ne bodo zaceljene rane, boš lahko ostal pohabljen za celo življenje. Pa saj mi še nisi povedal, zakaj so te bičali!“

Janko začne praviti svojemu tovarišu ves dogodek; ta mu medtem obnavlja obkladke in se jako čudi njegovi hrabrosti: „Ti si se pa junško vedel! Kaj takega ne bi nikdar prisodil tako fino vzgojenemu dečku. Jaz in Karol bi gotovo ne prenesla takih muk. Kaj pa, ako sultan po štirinajstih dneh ponovi svoj ukaz?“

„Potem mi bo dal ljubi Bog tudi tedaj dovolj moči, da prenesem udarce. Toda ti in Karol in vsi drugi, molite zame!“

„Bomo že, Janko, bomo že! Sedaj so noge zopet lepo ovite in cunje bodo dobre do jutri zjutraj. Le glej, da zaspiš, in naj te ne motijo hlapci, ko pridejo zjutraj krmit!“ Nato zvije Franc prazen žakelj kot blazino, ga podtakne bolniku pod glavo in odide.

Janko res kmalu zaspi in se zbudi šele, ko napoči dan in začno konji prhati in biti z nogami ob tla. Kmalu prideta Franc in Karol, dva močna kmetska fanta iz novomeške okolice, in mu prineseta zajtrk, malo skledico mrzlega koruznega močnika in vrč vode. Toda dolgo se ne moreta meniti z bolnikom; s preklinjevanjem in tepenjem ju zapodi nadzornik k delu, Bajazet pa preišče Jankove noge in položi na skeleče rane nekaj zelišč; nato puste dečka zopet samega.

Kar naenkrat prihiti Franc v hlev z vestjo, da sta tu dva meniha, ki sta dala poklicati k sebi vse tovariše; najbrže jih odkupita. Lahko si mislite, kak vtis napravi na Janka ta novica. Kako rad bi vprašal Karola to in ono! Toda brezsrčni nadzornik zapodi sužnja zopet k delu in Janko ostane sam na slami dobro uro. Ga bodo li poklicali k menihoma, se vprašuje samega sebe. Toda, saj ne more hoditi! „Ah, name bodo popolnoma pozabili,“ vzdihne žalostno. „Druge bodo odkupili, jaz pa ostanem tu, da me vsega pohabijo z bičanjem!“ Iskreno začne moliti ter se izkuša vdati v voljo božjo, kar se mu zdi danes tako trdo in težko.

Še se bojuje Janko s seboj, ko se približajo glasovi, njemu popolnoma neznani; in ko se

ozre okoli, zagleda prijazno in usmiljeno obličje o. Martina in o. Jožefa, ki ju je privedel Abdulah. Starejši oče prijazno pozdravi presenečenega dečka s pozdravom krščanske ljubezni: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ in Janko mu veselo odgovori: „Na vekomaj, Amen!“

„Na vekomaj, to se pravi vedno in vedno, vsak čas — tudi ob uri stiske in žalosti — kaj ne, moj mladi prijatelj?“

„Da, vedno in vedno, častiti duhovni oče!“ odvrne Janko. „Zahvaljujem se vam za ta prijazen opomin; tudi v tej uri naj bo hvaljen Jezus Kristus!“

„In če ti je namenil še tako hudo trpljenje, in še tako težki križ — naj bo hvaljen! Ali ne?“ Deček prikima in debele solze se mu vlijô po bledih licih. „Dobro, že dobro, moje dete! Glej, midva bi te rada odkupila, toda nadzornik tu pravi, da tega sultan nikdar ne dovoli. No, obupati še ne smemo; midva se potrudiva kolikor mogoče, da dobiva dovoljenje od sultana. Ljubi Bog naju je privedel sem, On nama bo tudi nadalje pomagal. Tvoj oče me je prisrčno prosil, naj te poiščem.“

„Oče še žive? In mati, so li tudi ušli janičarjem?“

„Oba sta se srečno rešila. A tebe in tvoje sestrice ne moreta pozabiti,“ odvrne o. Martin.

„Odkupite vsaj Mimico in jo pripeljite staršem nazaj,“ reče Janko, „jaz ostanem potem rad tu kot suženj in umrjem kot suženj, če me

sultan ne pusti od sebe ali če nimata dovolj denarja, da bi me odkupila.“

Ahmet-Efendi, katerega ganejo te plemenite besede ubozega dečka globoko v srce, potegne Abdulaha na stran, ko se meniha z dečkom pogovarjata, in ga vpraša: „Se li ne zgodi, da včasih kdo umrje za takimi bolečinami in ranami?“

„Zelo redko,“ odvrne nadzornik. „Toda večkrat umrjejo sužnji za vročico, ki se pogosto pojavi pri tem.“

„No, naj pa umrje deček za vročico — saj me razumete — ako popraša sultan po njem. Midva si potem deliva onih 500 kron, ki jih dobiva od menihov, in deček gre ž njima.“

„In moja in tvoja glava povrhu, kaj ne da prijatelj?“ odvrne Abdulah. „Kako naj ga pa spraviva iz serajla, da naju ne zalotijo?“

„Recimo, on umrje; kako bi ga pa potem spravili iz palače?“

„Na noge mu navežemo težak kamen in v morje ž njim!“

„Dobro!“ reče tolmač. „Sredstvo se že dobi. Medtem natvezi sultanu, da je deček hudo bolan, če te vpraša njegovo veličanstvo po njem; vse drugo preskrbim jaz, modri Abdulah!“

„Jaz ne rečem ne da in ne da ne. Taka stvar se mora dobro premisliti, predno se izvrši. Kupčija s sužnji danes tako ne bo še končana, in zvečer naznanijo topovi začetek ramazana (turškega postnega časa). Medtem bomo videli ali ne pozabi sultan dečka.“

9. Odpadnika.

Ozrimo se še nekoliko na sužnja, ki sta izjavila Kari Mustafi, da hočeta zatajiti Kristusa in postati Turka.

Janoš in Jurij sta bila od takrat v stanovanju velikega vezirja. Prve dni imata veliko prostosti; v spremstvu turških menihov si ogledata ves Carigrad. Najpreje obiščeta vse mošeje okrašene z mramornatimi in alabastrovimi stebri, ki stoje še izza krščanskih časov bizantinskih kraljev; na zidovih in na stropu teh turških molivnic se blišči samo zlato. Pokažejo jima tudi dolbino v zidu na zadnji strani vsake mošeje, ki se zove „miraba“ in je obrnjena proti Mekki, prerokovem mestu; povedô jima, da morata moliti le obrnjena z obrazom proti tej dolbini. Dalje vidita tudi bogato pozlačeni sultanovi oder, ki stoji na levi strani dolbine in ga imenujejo „maksuro“, in pridižnico, raz katero oznanja in razlaga mufti vsak petek koran in jo zovejo „mimber“. Sveta banderca vihrajo nad streho prižnice in pridigar, „hatib“ imenovan, drži med pridigo v roki „hutbo“ — leseni meč, v znak, da se je Carigrad osvojil koranu z mečem. Oltarjev Turki ne poznajo in mesto križev in podob svetnikov slikajo na stene imeni Alaha in Mohameda in različne reke iz korana. Pač pa imajo lestence, pavova peresa in druge take malenkosti razobešene po stenah in stropu mošej.

Lahkomišljenima dečkoma vendar nekaj težkega leže na srce, ko vidita tak razloček med turško mošejo in krščansko cerkvijo, v katero ne bosta smela iti tako kmalu. Toda tolažita se z mislijo, da se godi vse vendar le na videz. Tudi v turški samostan peljejo menihi izpreobrnjenca, kjer so takozvani rufaji ali tuleči derviši.¹⁾ Ravno kakih dvajset jih je v dvorani, ki kličejo ali pravzaprav tulijo Alahovo ime; podobni so bolj kakim norcem nego duhovnikom, ki bi morali biti pobožni. Šejk, poglavar derviſev, najpreje zmrmlja nekaj molitvic obrnjen proti mirabi; nato začno derviši sprva tiho klicati „Alah il Alah!“ (Bog je Bog) in pokladati roke zdaj na prsa zdaj na ušesa ter obračati svoje telo naprej in nazaj, na levo in na desno. To gibanje postaja vedno hitreje in močnejše, a hkrati tudi kričanje, ki se polagoma izpremeni v divje tulenje: „Alah, Alah, Alah!“ da hoče človeka kar oglušiti. Kakor vrtavka se vrti v sredi mal deček in steguje neprenehoma svoje roke, s čela mu pa kapa potni znoj; slednjič se sesede ves onemogel vsled živalskega tulenja in krčevitih kretenj na tla.

Grk in Oger postaneta pri tem prizoru od strahu bleda ko zid in malo manjka, da se tudi onadva ne sesedeta. „Janoš, jaz se bojim, da sva zašla med same obsedence,“ reče Jurij svojemu tovarišu.

¹⁾ Tako se zovejo sploh menihi na vzhodu.

„Pojdiva raje odtod,“ odvrne Janoš, ki se kar trese od strahu. „Bog se naju usmili, ako dobi hudobec tudi nad nama tako oblast za kazen, ker sva postala Bogu nezvesta!“

Dečka sta tako prestrašena, da se ju menihi bojé peljati še k cikri ali plesu dervišev, kjer se še hitreje sučejo in jih je še težje gledati nego tu. Zastonj skušajo dečka prepričati, da so vse te kretnje in vse to tulenje delo duha božjega. Komaj ju pomirijo; da, še celo vožnja po krasnem Bosporu in ogledovanje različnih vil, vrtov in kopališč jima ne more izbrisati neprijetnega vtisa, ki sta ga dobila pri tulečih derviših.

Čez nekaj dni podari veliki vezir odpadnikoma mala iskra konjička, da bi se na njih vadila v jahanju in borenju pod janičarskim nadzorstvom. Takoj po ramazanu se bodo zbrale čete pri Drinopolju in šle proti zapadu in ona dva bosta v spremstvu Kare Mustafe. Janoš zna že od preje jako dobro jezdit, torej so mu take vaje igrača. Grk pa dobi marsikako brco od janičarjev in pade večkrat iz sedla, saj še nikoli ni sedel na konju. In ko se enkrat zopet pobira s tal z razpraskanim obrazom in s pohabljenjo ramo, pravi sam pri sebi: „Skoraj bi si bil zlomil vrat in — pogubil svojo dušo brez odveze in brez sv. popotnice! Toda nazaj mi ni več mogoče, ako nočem biti bičan do smrti.“

Na dan pred ramazanom, ko sta bila mercedarca pri ubogem Janku v konjskem hlevu, pokliče Kara Mustafa renegata nemudoma k sebi.

Ko vstopita v sobo, kjer ju pričakuje veliki vezir na dragocenem divanu, dobita pri njem Vani-Efendija in mnogo drugih imenitnih Turkov. Vsi gledajo resno na dečka, ki se vsedeta na ukaz velikega vezirja njim nasproti. Zdi se jima, da sta pred nekakim sodiščem, in začneta se tresti in trepetati kot šiba na vodi, ker nimata čiste vesti. Po kratkem odmoru ju vpraša Kara Mustafa, ali imata resno voljo postati Turka.

„Da, gospod, jaz, prašek tvojih nog, želim postati Turek,“ pravi Grk.

„Tudi jaz,“ dostavi Janoš s tresočim glasom, „tudi jaz želim slediti zgledu svojega tovariša in izpolniti voljo svojega gospoda — Alah ga blagoslovi!“

„Prerok, ki ga poveljuje sam Alah, je razsvetlil vajinega duha,“ odvrne veliki vezir, navzoči Turki pa želê dečkoma stanovitnosti v njunem sklepu. Nato jima ukaže mufti moliti prvo suro iz korana. To jima gre dobro. Ko ju pa začne mufti s svojim dolgim, krivim nosom in z nekim čudnim glasom na pol pojoč, na pol govoreč svariti in z glavo majati, posili Janoša nehote smeh. Z vso silo ga skuša zatreti, ko zapazi jezno obličje velikega vezirja. Toda muftijeve kretnje so le presmešne in naenkrat udari deček v glasen smeh in Jurij se mu pridruži.

Muftija to zelo ujezi in veliki vezir postaja vedno bolj nejevoljen; resnemu orijentalcu se ne zdi ničesar bolj neprimernega nego glasen smeh zlasti pri kakem verskem opraviilu. Toda

nobeno svarenje, nobeno pretenje ne pomaga ničesar, dečka se ne moreta nehati smejati.

„Je že dosti!“ reče končno Kara Mustafa. „V vajinih srcih biva še vedno hudobni duh. Toda jaz vem za jako dobro sredstvo, s katerim se ga hitro izžene. Častiti mufti in vi vsi prijatelji moji, ki sem vas poklical za priče, pojdite z menoj k slovesnemu obedu, katerega sem nalašč za to priliko napravil. Vidva pa, ki sta ravnokar prisegla prerokovi veri, nista tega vredna. Zato se bosta mesto slovesnega obeda postila pri vodi in suhem kruhu; bič mojega nadzornika sužnjev naj pa izžene iz vaju hudobnega duha!“

Nato vede veliki vezir svoje goste v veliko obednico, kjer so prav dobro jedli in pili; po hrbtih ubogih odpadnikov pa zažvižga nadzornikov bič in kri priteče iz neštevilnih ran, katere jima povzročajo take bolečine, da še skoro ležati ne moreta.

„Ti si me zapeljal v nesrečo!“ očita Janoš Juriju. „Janka so tudi bičali; toda on je trpel za Kristusa, midva pa trpiva za belcebuba.“

„Ne jaz, ampak ti si me zapeljal!“ ugovarja Jurij. „Zakaj si se pa začel smejati muftijevim kretnjam. Toda le voljno potrpi; bolečine kmalu minejo in milost velikega vezirja se še vedno lahko pridobi!“

Tedaj se zasliši streljanje topov; to je bilo znamenje, da se je začel veliki turški post. „Ramasan geldi!“ (ramazan je tu!) kliče mlado in staro. Ta mesec se Turki zelo strogo postijo v

spomin prerokovega bega iz Meke v Medino. Vsaka jed in pijača je prepovedana od solnčnega vzhoda do solnčnega zahoda; tudi kapljice vode ne smejo pokusiti niti pipice duhana pokaditi, kar je za Turke najhujše, ki nosijo vedno pipo v ustih. Ko prosita torej drugi dan dečka vode, se jima začne smejati suženj in jima kliče: „Ramasan geldi! Ramasan geldi!“

„Ah, Robert, ne bodi vendar tako krut!“ prosi Janoš dečka, ki so ga ž njim vred ugrabili. „Jaz umiram žeje; le kapljico vode mi daj!“

„Ne, ne; ti si sedaj Turek in moraš tudi živeti kot Turek!“ odvrne suženj. „Če se pa hočeš izpreobrniti, ti lahko ustrežem. Tu sta namreč dva meniha, katera bosta odkupila najbrže vse, kar nas je krščanskih sužnjev.“

„Jurij, ali slišiš? Midva pa ostaneva tu celo življenje kot Turka in prideva v pekel za kazen, ker sva izdala Kristusa; tam bova, kakor prosi bogatin ubogega Lazarja zamanj kapljice vode, tudi midva žeje umirala in nikdar in nikoli umrla. Ah, Robert, privedi vendar meniha tudi k nama!“

„Saj jih ne puste semkaj,“ reče Jurij nejevoljno. „In kaj naj tudi hočeta tu; odkupila naju itak ne bosta?“

„Bodi vendar pameten, Janoš,“ dostavi pozneje Jurij, ko odide suženj. „Ko sva enkrat z armado na Ogorskem, potem že uideva na kak način.“

Priliznjeni Grk si kmalu pridobi nekdanjo naklonjenost velikega vezirja. Tudi na turški

post se privadita renegata. Kar si namreč pritrkata podnevu, to in še več si privoščita ponoči. Ko namreč zaide solnce za gore, naznani strel iz topa čas, da smejo Turki zopet jesti. Carigrad se vzbudi naenkrat iz svojega spanja in se izpremeni v najbolj živahno mesto. Noč postane svetla ko beli dan. Goreči barvasti lampijončki se zasvetijo na minaretih in kupolah velikih mošej; ulice so polne ljudi; godba se oglasi in prično se slavnostne pojedine, ki trajajo do četrte ure zjutraj, ko naznani zopet strel iz topa začetek posta. Tako je dandanes in tako je bilo tudi takrat v Carigradu, ko sta se prvič kot Turka postila naš Janoš in Jurij.

Te nočne pojedine zamoré zopet nekoliko vest odpadnikoma. Sultan sam ju časti na vse mogoče načine in ju obdaruje z dragocenimi oblačili in z orožjem. In ko napoči praznik „hirkaj-šerif“, ki je sredi ramazana, ju celo povabijo, naj spremita vladarja v turško svetišče. V stari cesarski palači „top-kapu“ imenovani hranijo v krasni dvorani takozvane prerokove relikvije (ostanke), ki jih gre padišah sam počastit vsako leto na ta dan.

Sultan je že oblečen v svoja krasna oblačila, da gre v spremstvu najvišjih dostojanstvenikov in dvornih uradnikov v „top-kapu“, ko se spomni naenkrat nosilca svojega meča in vpraša Abdulaha, ali je že okreval in ali je že voljan postati Turek.

„Alah ga je hudo kaznoval radi njegove trme,“ odvrne nadzornik. „Zbolel je jako nevarno, tako da se bojim za njegovo življenje.“

Sultan tega ni pričakoval. „Škoda za dečka! Jaz mu še danes več verujem nego temu Grku ali temu Ogru tu, ki sta se izpreobrnila k naši veri. Toda svojeglavec je sam kriv svoje žalostne usode. Asman, moj telesni zdravnik, naj ga še danes preišče. Sedaj pa najprej k „hirkaj-šerifu!“

Krasni izprevod se začne počasi pomikati in kmalu dospe do dvorane, v katero smejo le dostojanstveniki in po izredni sultanovi milosti tudi Grk, ki nosi sultanovi meč, in Oger, ki ima sultanovi koran. Ko odmoli mufti predpisano molitev, pelje sultana k omaram umetno okrašenim s slonovo kostjo, z dragocenimi kamni in z zlatom in srebrom, v katerih so še danes omenjene svetinje turške vere.

V prvi omari je „hirkaj-šerif“, prerokova suknja, po kateri se imenuje ta praznik. Prerok jo je daroval baje nekemu arabskemu učenjaku. Imenitnejša je prerokova zastava, „sandžaki-šerif“ imenovana. To razvijejo javno le tedaj, kadar gre sultan osebno v vojno ali kadar je država v veliki nevarnosti; potem ji mora slediti vsak Turek, ker je to njegova sveta dolžnost. Prvotno je bila ta sveta zastava pregrinjalo v šotoru, v katerem je bivala ena prerokovih ženâ. Še bolj smešne so druge stvari, ki jih časti sultan s svojim spremstvom. Mufti pokaže n. pr. prerokovo brado, katero mu je odvzel njegov brivec v navzočnosti Alisa in Abu-Bekrja, prerokov zob, katerega so mu izbili v vojni, odtisek desne noge, ki je nastal tedaj, ko je Mohamed zasedel nebeškega konja „baroka“, da je preletel ž njim vseh sedem nebes, in druge take neumnosti.

Na Janoša napravijo te čudne relikvije in muftijeva razlaga ravno nasprotni vtis nego ga je pričakoval. Še nikjer, da še celo pri tulečih derviših ni deček tako jasno spoznal vse praznote in ničevosti mohamedanizma kot v tej dvorani. V dnu srca se sramuje svoje lahkomiselnosti, s katero je zatajil Kristusa, in svoje strahopetnosti, vsled katere mora častiti te žalostne spominke tako nesramne goljufije. In vendar klanja glavo z drugimi do tal. Toda on se tega vsaj sramuje, njegov tovariš pa klanja svojo glavo z neko lahkoto kot bi bil rojen Turek.

Slovesnost mine in odpadnika spremi sultana v palačo ter gresta obdarovana z dragocenimi darili domov. Ko prideta na vrt, ki leži med palačo in janičarsko vojašnico, srečata kruljavega Konrada.

„Glej, glej pritlikavca!“ zakliče Jurij zaničljivo. „Odkod pa, najlepše človeško dete?“

„Od onega, ki je ravnal plemeniteje nego vidva — od Janka.“

„Kje pa je Janko? jaz bi ga rad videl,“ reče Janoš.

„Sedaj ne moreš k njemu, ker sta meniha tam. Toda če ga želiš resnično videti in mu priznati, da se kesaš svojega greha, pridi jutri zjutraj ob osmi uri sem k temu vodnjaku!“

„Tega pač ne storiš, Janoš!“ reče Grk in vleče skoraj siloma tovariša seboj.

„Pridem, Konrad, pridem!“ vpije Janoš za odhajajočim.

10. Krščanska plemenitost.

Bogat bakšiš kakih 200 kron je napravil v Carigradu še vedno svoj učinek in Abdulah, glavni nadzornik sužnjev, gotovo ni bil mož, ki bi se branil tako nalahko zasluženega denarja, če pride prav iz neverniških rok. Ta zlati ključ je odprl mercedarcema tudi ob ramazanu serajlova vrata in Abdulah je celo to dovolil, da pogajanja za odkup sužnjev niso prenehala med postom. Vsak večer eno uro pred solnčnim zahodom se shaja z menihoma in tolmačem in po dolgih pogajanjih sklenejo, da se prodadô oziroma odkupijo vsi slovenski, nemški, laški in španski krščanski sužnji, ki so sedaj v serajlu, za stotisoč kron. Abdulah je jako zadovoljen s kupčijo; da pride precejšen del odkupnine v njegov žep, predno priroma v sultanovo blagajno, zato je brez vse skrbi. O. Martin je pa nasprotno zelo pobit; zahtevana svota je tako velika, da mu ne preostaja ničesar od tega, kar je nabral na zapadu za odkup krščanskih sužnjev; in vendar s tem še ne bodo prosti ne mladi Janko, ne mala Mimica in ne kruljavi Konrad.

S pogajanci so prišli na predvečer praznika „hirkaj-šerifa“ tako daleč, kot smo omenili. Deset tisoč kron da o. Martin Abdulahu naprej; drugo svoto dobi na dan po sklepu ramazana, na praznik „bajram“, ko se mu izročé vsi ujetniki, da se ukrcajo na ladjo beneškega kupca. „Vse

naj se zgodi tako, kakor upam, da mi Alah podeli po smrti sveti raj!“ reče Abdulah ter podpiše z gosjim peresom pogodbo, ki mu je predloži Ahmet-Efendi.

„Kako pa z ubogim dečkom, ki leži v konjskem hlevu?“ vpraša o. Martin.

„Hm, da!“ odvrne Turek. „Sultan je danes povprašal po njem in mu poslal svojega telesnega zdravnika. Temu sem namignil, da je mogoče „zaslužno“ dejanje, ako deček „umrje“. Seve ta migljaj ne more biti zastoj. Tvoja modrost torej lahko uvidi, da deset tisoč kron ni veliko za dečka.“

„Deset tisoč kron!“ zakliče o. Martin. „Saj nimam niti vinarja več. Ti zahtevaš nekaj nemogočega!“

„Obžalujem! Ne morem prav nič popustiti. Žid Efrajm ti posodi gotovo še enkrat toliko, če zahtevaš!“

„Efrajm mi je že rekel, da mora posoditi ves svoj denar Visokim vratom za vojake in mu ga je pravkar zmanjkalo.“

„O, Efrajm ima vedno v svoji omari nekaj tisočakov. — In če ne dobim toliko, kolikor zahtevam, opustim raje takoj vso to nevarno kupčijo, ki me stane lahko še glavo, in zdravnik naznani jutri sultanu, da je deček že izven vsake nevarnosti. Posledica tega bo, da postane Juzuf še pred koncem ramazana Turek ali jih pa dobi znova po stopalih, če ga sultan ne da celò umoriti.“

„Da bi odkupila njegovo sestrnico in ubozega pohabljenca torej še misliti ne smeva?“ vpraša o. Martin.

„Niti najmanj ne, modri tujec! Jutri mi naznaniš ob pravem času, dobim li zahtevano svoto ali ne, drugače deček „ozdravi“. Toda zdaj se moramo ločiti, ker morata biti vidva že doma, ko naznani strel konec dneva! Na svidenje torej jutri ob istem času!“

O. Martin vstane in zapusti s svojim spremljevalcem težkega srca serajl. Molče gresta po še skoraj praznih ulicah proti domu. Ko prideta do hiše, kjer imata začasno stanovanje, se začne med njima resen pogovor. Še enkrat preračunata, koliko imata denarja na razpolago; toda prideta do žalostnega zaključka, da sta že več obljubila nego imata denarja.

„Mogoče nama kapitan še kaj posodi?“ reče o. Jožef.

O. Martin zmaje z glavo in odvrne: „Zadovoljna morava biti, da naju sploh počaka, da mu plačava voznino šele v Benetkah. In Efrajm, ki sem ga danes zjutraj poprosil za malo svoto, mi tudi noče ničesar več posoditi, ako mu ne dam zadostnega zagotovila, da dobi denar nazaj; to mi pa ni mogoče.“

„Hvala Bogu, ki je uslišal mojo molitev, da mi je dal priložnost izpolniti svojo obljubo!“ zakliče nato veselo o. Jožef. „Janko mora biti prost. Radi vere ga tako preganjajo, da je v veliki nevarnosti njegova duša; in za ta slučaj smo obljubili, da postanemo mi sužnji in nosimo

verige mesto onih, ki so v tem težkem položaju. Dragi oče, prosim vas torej pri ljubezni Kristusovi: dovolite mi, da izpolnim svojo obljubo!“

„Gospod blagoslovi dar, ki mu ga prinašaš tako velikodušno!“ odvrne starček. „Toda najprej je moja dolžnost kot višjega ostati tu mesto sužnja in jaz sem se že odločil, da se ponudim Abdulahu v zastavo za ono svoto, dasi menim, da bolnikova duša ni v toliki nevarnosti.“

„Ah oče! Vi ste že večkrat nosili verige ubozega sužnja, kakor zahteva naša obljuba; dovolite še meni enkrat to blaženstvo. Razuntega je še jako dvomljivo, vas li sprejme Abdulah mesto dečka, ker ste že precej stari. Jaz sem pa še mlad in krepak in nadzornik bo lahko zadovoljen z mojo ponudbo.“

„Prepustiva vse Bogu, ljubi brat! Če je Njegova sveta volja, da sprejme tvoj dar mesto mojega, se temu ne bom upiral.“ S teñni besedami sklene starejši pogovor, nakar zmolita še svoj brevir in se vležeta k počitku.

Pozno popoldne prihodnjega dne gresta meniha zopet v serajl, ker se preje za časa ramazana še proti bogatemu bakšišu ni moglo notri. Potoma obiščeta še enkrat žida Efrajma, kjer se snideta slučajno z renegatom Ahmet-Efendijem, ki ravno zastavlja težko zlato verižico — sultanov dar — za mošnjo cekinov.

„Noči ramazana so drage,“ omeni o. Martin v šali renegatu, ki spravlja dobljeni denar, in ga poprosi, naj nekoliko počaka, da ju spremi

k Abdulahu in jima zopet pomaga pri kupčiji. Tako sliši Ahmet sledeči pogovor.

Na menihovo prošnjo, naj posodi žid še kaj denarja, ki mu ga gotovo vrne Jankovi oče, odgovori možiček: „Ne gre, žalibog, ne gre! Da mi Jankovi oče vrne denar, ni gotovo. Turki so razdejali njegovo posestvo okolu Novega mesta, in kar ima še v Novem mestu, bo tudi kmalu v turških rokah. Ne gre torej nikakor, moj preljubi gospod!“

„No, mi pa posodite vsaj na mojo častno besedo; pismeno vam potrdim, da dobite visoke obresti?“ prosi nadalje o. Martin.

Toda Efrajm vztraja pri svojih besedah: „Nikakor ne dvomim, da mi povrnete svoto z visokimi obrestmi. Toda če se Turki zmagoslavno vrnejo z Dunaja, kamor jih sedaj popelje veliki vezir — in kakor se vidi, pojde vse po sreči, ker je cesar proti tako velikanski in dobro oboroženi vojski skoraj brez moči —, če pojde torej vse po sreči, krščanski zapad ne bo mogel več podpirati vašega reda. Jaz ukradem tedaj sebi in svojemu otroku Rubenu deset tisoč kron, ako jih posodim v takih razmerah brez gotovega poroštva.“

„No, Efrajm, vam ostanem pa jaz tu v poroštvo za ono svoto!“ reče slednjič o. Martin.

„Vi, o. Martin!“ zakliče presenečeni žid. „Kaj naj pa počnem z Vami?“

„No, moji sobratje vam gotovo pošljejo odkupnino zame.“

„Hm, tako star človek! Saj mi končno še pred letom umrjete in potem mi gre deset tisoč kron rakom žvižgat!“

„Vzemite pa mene za poroka!“ zakliče tedaj o. Jožef.

„Vas? — Pravični Bog, ti Nazarenci so pa res čudni ljudje, da se sami sebe prodajajo za svoje brate!“ odvrne Efrajm začudeno. „Vas? No, vi ste še mladi in krepki. Hm, to bi šlo že laže. Toda samo pod enim pogojem: da imam popolno pravico vas na javnem trgu prodati za sužnja tudi v Perzijo ali kamorkolisibodi, če ne dobim tekom enega leta 10.000 kron z desetimi obrestmi vred, torej 11.000 kron. Kakor gotovo mi je ime Efrajm, to je zelo slaba kupčija! Kajti več nego 5000 kron ne dobim nikdar za vas. Toda ker imam usmiljeno srce, tvegam rad 6000 kron. Pogodbo naredimo prvi dan po ramazanu pismeno pred kadijem (notarjem), pričujoči Ahmet-Efendi jo pa podpiše kot priča.“

„Dobro, Efrajm! Midva sva zadovoljna,“ reče o. Martin, „ti, Ahmet, naju pa spremi sedaj v seraj!“

Renegat stopa molče za menihoma po ulicah; to, kar je danes videl in čul, ga je močno presunilo in ne manjka veliko, da ne začne jokati. „In ti si vero, ki daje svojim spoznovavcem tako junaštvo, v svoji lahkomiselnosti in bojazljivosti zatajil!“ reče sam pri sebi. „Še danes govorim z o. Martinom. Vse naj bo v prihodnje drugače, in če me stane tudi življenje!“

Z Abdulahom je stvar kmalu končana. Zdravnik naznani takoj drugo jutro sultanu Jankovo smrt. Dečka naj prepeljejo v čolniču iz serajla na suho tisto noč, ko dobi nadzornik svoje kronice.

Vesela hitita meniha k Janku, da mu nannita njegovo bližnjo svobodo. Deček ni bil več v temnem hlevu, kjer smo ga videli poslednjič. Bajazet mu je odstopil za bogat bakšiš, ki sta mu ga dala meniha, svojo lastno sobo. Vsled boljše hrane in postrežbe deček kmalu okrevi in veselo prikrevlja, oprt na palico, toliko pričakovanima menihoma nasproti.

„Ah, o. Martin in o. Jožef! Vendar sta že tu? Le poglejta, kako dobro hodim!“ zakliče Janko.

„To je prav, moj otrok,“ reče o. Martin. „Kmalu boš rabil svoje noge. Veseli se in zahvali se Materi božji. Kar sem ti nekoliko namignil, se je z njeno pomočjo zgodilo. Ti si prost!“

„Jaz sem prost? vi ste me odkupili?“ vriska Janko in poljublja neprenehoma duhovnikovo roko. „Pa seveda, Mimica tudi in ubogi Konrad tudi? In tudi Janoša, ki je bil včeraj pri meni in se je tako kesal svoje pregrehe, morate odkupiti — sicer se ne morem veseliti prav iz srca svoje prostosti!“

„Vse, kar je mogoče, ljubo dete,“ odvrne starček. „Toda ti si naju stal že toliko, da ti tega še ne poveva, in midva nimava niti vinarja več; razuntega mora ostati o. Jožef tu kot porok. Ko se vrnem drugo leto, da odkupim o. Jožefa,

potem se mi tudi posreči rešiti Mimico in ubozega Konrada. Za Janoša pa ne morem ničesar storiti, ker je že Turek.“

Janko se zelo užalosti pri teh besedah in solze mu stopijo v oči. „Kaj?“ reče nato, „jaz naj bom prost in se vrnem k staršem, Mimica naj pa ostane tu? In to še celo pod pogojem, da se proda o. Jožef? Ne, ne — to ni mogoče! Jaz ostanem tu in prebijem še eno leto ali še več, da pridete zopet in me rešite z Mimico in Konradom vred.“

„Toda denar za te je že pripravljen in jaz sem se že zavezal, da ostanem tu,“ sili o. Jožef.

„Pomagajte z denarjem Janošu, ki se želi izpreobrniti, ali pa odkupite druge krščanske sužnje!“ odvrne Janko.

„Tega ne smeva, ker je nama dal oče menjico za te,“ reče o. Martin.

„Dobro, pa recita očetu, da nisem mogel zapustiti svoje uboge sestrice in da je Janoš bolj potreboval pomoči kot jaz, potem vaju ne bo zmerjal radi denarja!“

„Toda, saj je vse že dogovorjeno in Abdulah je sultanu naznanil, da si mrtev,“ reče o. Jožef.

„Če se je Abdulah zlagal, je to njegova stvar, on se že izvije!“

„Toda sultan te da še enkrat bičati ali celo umoriti!“

„Pridem saj preje v nebesa: Ljubi o. Martin in ljubi o. Jožef, ne govorimo več o tem! Pomagajta z denarjem drugim! Brez Mimice ne grem od tu!“

11. Pravljica kruljavega Konrada.

Prihodnjega dne zvečer je čepel kruljavi Konrad v kotu dvorišča v palači sultanovih ženâ poleg male Mimice, ki jo skuša tolažiti kakor ve in zna. Povedal ji je namreč, da so Janka radi njegove vere hudo pretepli in mu odvzeli vsa lepa oblačila ter ga vtaknili med najnižje sužnje. Ah, kako se ji smili ubogi bratec! Tudi to ji je znano, da sta hotela dobra meniha odkupiti Janka, in že upa, da bo šla tudi ona ž njim k ljubi mamici in dragemu očetu. A tedaj zve zopet od Konrada, da o tem še govora ni, ker noče iti Janko brez nje na noben način z menihoma.

Konrad pusti, da se dekletce zjoka; nato ji pa reče: „Mimica, to je prav lepo in plemenito od tvojega bratca in ljubi Bog mu po smrti poplača to plemenitost, da te noče na noben način zapustiti. Toda sedaj moraš biti tudi ti tako plemenita in ga moraš prisiliti, da gre domov brez tebe. Le glej, če ostane tu in se seve še nadalje brani zatajiti svojega Odrešenika, ga da sultan znova, morda celo do smrti bičati. Če gre pa proč od tu, potem se vrne gotovo sam ali pa dobri menih drugo leto z denarjem in te odkupi. In medtem ostanem jaz tu in te bom tolažil.“

Pri teh besedah, ki jih govori ubogi pohabljenček tako ljubeznjivo, začno deklici teči znova solze iz oči in udana v voljo božjo reče odločno: „Da, da, Konrad, Janko naj le gre! Ah,

jaz pa umrjem tu od žalosti; toda on mora domov k očetu in mamici. In če mogoče jaz res umrjem in pride on ali dobri menih z denarjem po me, potem lahko tebe odkupijo, in ti poveš moji mamici in mojemu očetu in Janku, da sem jih vedno ljubila in da sem vsak dan molila zanje in zase k Bogu in Mariji in k angelu varihu kakor so me naučili. In kaj ne, ljubi Konrad, če tudi ne bo nobenega križčka na mojem grobu in mi ne bodo dali nobenega venčka na glavo kakor sem videla pri umrli Liziki, pridem vendar v nebesa?"

"Gotovo, Mimica, gotovo prideš v nebesa, če boš tako pobožno in pridno živela in umrla," reče Konrad. "Sedaj je pa čas, da grem v pred-sobo naše gospe; saj veš da me pokliče navadno ta čas, da ji povem kako povest. Moli medtem k Materi božji, da mi položi prave besede na jezik; jaz sem si namreč namenil, da povem danes svoji gospe neko prav posebno pravljico."

Nato gre deček v predsobo in počene na svojo blazino ter se ne zmeni nič zato, da ga dražijo drugi sužnji, ki tudi pričakujejo povelj. Mine precej časa in Konrad se že boji, da ga morda njegova gospa ta večer ne pokliče, ko se odgrne težko pregrinjalo, ki tvori vrata v sobo Fatime in se zasliši zamolkel glas: "Mali pritlikavec!"

Konrad takoj vstane, odmoli hitro kratko molitvico in vstopi v sobo svoje gospe. Fatima leži na svojih blazinah in namigne pohabljenčku,

naj se vsede nasproti njej na preprogo za neko zagrinjalo, ter pripomni: „Ne morem ti zreti v obraz, toda poslušam te rada; tvoj glas je sladak ko med, tvoj obraz pa grd kakor sova.“

„In tebe je Alah obdaroval z lepoto kot rožo med cveticami, in kar je še več, dal ti je tako dobro srce kot srce kake matere,“ odvrne Konrad.

„Jaz mislim, da je tudi tvoje srce lepše nego tvoja postava,“ se mu smeje sultanova žena. „In modrosti ti je dal Alah dovolj; še nikdar nisem videla tako majhnega sužnja, ki bi se v enem letu tako dobro naučil našega jezika in bi znal tako lepo pripovedovati v njem kakor ti. Ali mi poveš danes zopet kako novo pravljico, ki jo lahko ponesem drugim tovarišicam? Povest dobre Genovefe in hudobnega Gola jim je jako ugajala, ko sem jo jim povedala.“

„Gospa moja, tvoja usta so gotovo lepše pravila to povest nego moja. Vem še mnogo lepih krščanskih povesti, ki jih povem svoji gospe, kadar želi. Danes ti pa povem neko mavriško pravljico, ako si zadovoljna s tem!“

„Mavriško povest? No, le povej jo, pritlikavček, in če je lepa, si lahko izprosiš kako milost od mene!“ Nato pokusi Fatima nekoliko sladkega sorbeta, ki stoji v skledici na nizki mizi poleg njenega divana, dene svoj nargile v usta in tleskne v roke v znamenje, naj Konrad začne s svojim pripovedovanjem.

„Marija! stoj mi ob strani!“ vzdihne deček tiho, predno prične.

„Bilo je pred davnim časom, ko so si osvojili Mavri del Španije. Saj si gotovo že slišala, gospa moja, o veličastnem kraljestvu, ki leži daleč na zapadu in kjer so si mavriški sultani sezidali najlepšo palačo celega sveta? Bila je še mnogo lepša kakor ta tukaj, ki jo je zgradil Soliman Gizdavi! No, ti zmajuješ z glavo, presvitla kneginja; toda tako je slišal tvoj suženj. V tistih časih torej je živel poleg slavnega mesta Toleda na svójem gradu, ki je bil nekdanj last španskih kraljev, mavriški emir (turški knez) z imenom Hasan. Ta je imel ženo, lepo in modro, katero je ljubil nad vse. Imenovala se je Zulejka. Imela sta dva ljubka in lepa otročička, dečka, ki naj bi postal emirjev naslednik v modrosti in junastvu, in deklico, ki je bila lepa in dobra kakor angeli v nebesih. In Hasan reče nekega dne svoji ženi: „Alah mi je dal veliko: grad in mnogo sveta okolu njega in veliko jezdecev in vojakov in zlata in srebra in dragocernih kamenov in naklonjenost mojega vladarja; sultan bi mi gotovo dal lepši grad in večje posestvo, lepše konje in več vojakov in sužnjev, in desetkrat več zakladov, če bi ga prosil za to. Toda take ženice, kakor si ti, in takih otrok, kakor sta najina Juzuf in Mira, bi mi nikdar ne mogel dati, ako bi mi vas odvzel Alah.“

„Alah nas pač nikoli ne odvzame tebi,“ odvrne žena.

„Zulejka, to je v njegovih rokah! Ne veš li, da živimo v ti deželi v vedni vojni in da gredo prevzetni Španci prav kar z veliko vojsko

nad nas kakor pod Sidom? Sultanov sel je prišel danes k meni in mi naročil, naj takoj odrinem s svojimi ljudmi v tabor v Toledo. Če stoji v zvezdah zapisano, da nas Španci premagajo, pride sovražnik kmalu tudi nad mojo trdnjavo. Pustim ti sicer tu sto hrabrih mož, ki te lahko branijo; vendar ne čakaj tako dolgo, da pridejo Španci, ampak beži z najinim zakladom, z Miro in Juzufom, v gore predno pridejo. Naše male trdnjavice, ki stoji skrita med skalovjem in gozdovi, sovražnik ne zapazi tako hitro, medtem pa nam pride na pomoč granaški sultan s svojo armado.“

Tako govori Hasan svoji ženi, jo poljubi še enkrat, objame svoje otročiče, zasede konja in odhiti s svojimi ljudmi sultanu na pomoč. Osem dni čaka Zulejka z otroci zastonj kakega poročila od svojega moža. Ko pa zre deveti dan kakor običajno skozi okno svojega gradu, zagleda v daljavi jezdece in veselo zakliče: „So že tu, so že tu!“ Misli namreč, da je to zmagovita četa njenega moža. Veseli hité otroci po stopnicah doli k sprednji straži in začno klicati: „Oče gredô, oče gredô! Hitro odprite vrata!“ Straže spuste vzdigni most.¹⁾ Toda mesto Hasana in Mavrov pridrve z jeklom oboroženi španski vitezi iz soteske črez most in skozi odprta vrata v trdnjavo, še predno jim to zabranijo čuvaji. Noben upor ne pomaga ničesar. Vojaki si osvoje grad, jokajoča otroka pa vzame seboj neki vitez in pripomni, naj mu nadomeščata njegove lastne

1) Taki mostovi so bili v srednjeveških trdnjavah nad okopi; most se je lahko vzdignil ter tako odprl ali zaprl dohod v grad.

otroke, ki so mu jih ugrabili trdosrčni Mavri. In ko se Juzuf in Mira iz doline še enkrat ozreta na očetov grad, vidita na njem rdečega petelina in vsa prestrašena zakličeta: „Ah, mamica, mamica gori!“

„Uboga otročička!“ seže Fatima Konradu v besedo. „In krščanski pes, ki ju je vzel seboj, ju je gotovo umoril, kakor je hotel to storiti hudobni Golo otrokom žene, o kateri si mi včeraj pravil?“

„Golo je bil lopov,“ nadaljuje Konrad, „vitez Don Rodrigo, ki je zažgal Hasanov grad, je bil pa krščanski plemenitaš. On je vzel otroka seboj na svoj grad v severno Španijo in ju izročil svoji ženi Elviri, ki ni ravнала z otrokoma tako kot s sužnjema, marveč kot z lastnimi otroci. Kljub temu Mira in Juzuf nista mogla pozabiti očeta in matere. Kajti, gospa moja, bridko je živeti v tujini daleč proč od svojih staršev, ker domotožje je tako veliko.“

„Kakor morda tvoje?“ opomni Fatima. „Le nadaljui!“

„Ah, gospa, kdo se pač zmeni za ubozega pritlikavca? — Medtem se stvari zasučejo in Mavri priženô Špance iz toledske okolice. Sklene se premirje. Emir Hasan dobi svoj razdejani grad nazaj in ga popravi. Tudi žena se mu je rešila z nekoliko sužnji skozi skriven izhod; le otroka sta bila izgubljena. „Kristjani so ju vzeli seboj,“ reče svoji ženi; onemu sužnju pa, kateremu se posreči kaj poizvedeti o izgubljenih otrocih, obljubi knežje darilo. In res, eden ju

najde v jako oddaljenem gradu Dona Rodriga. Takoj obljubi v imenu svojega gospoda vitezu veliko svoto za otroka, in ta kmalu privoli, da se izpusti deček; vitez je imel namreč jako malo denarja, ker mu ga je pobrala veliko vojna. Deklica naj pa ostane pri njem, da ne bo tako brez otrok. Toda ko vidi Juzuf solze svoje sestrice, odslove sužnja svojega očeta z naročilom, da se ne loči od sestrice, dokler ne pošlje oče dovolj zlata in srebra za oba.“

„Kako plemenito je ravnal Juzuf!“ zakliče Fatima.

„Gotovo, gospa moja! in ker plemenitost vzbudi v vseh plemenitih dušah zopet plemenitost, zato reče Dona Elvira svojemu soprogu: „Don Rodrigo, odpustiva oba otroka brez odkupnine. Naš Gospod in Odrešenik, ki naju je rešil že iz hujšega jetništva, nama to stotero poplača v nebesih!“ Don Rodrigo je kmalu s tem popolnoma zadovoljen in odpusti otroka. Veselja pa, ki je navdajalo Hasana in Zulejko, ko se vrneti Juzuf in Mira v njuno naročje, ti ne morem popisati, visokorodna gospa, in tudi zahvale ne, ki sta jo dala Mavra vitezu in njegovi ženi.“

„Ali je pa ta pravljica tudi resnična?“ vpraša sultanova žena; „če ni zrasla le v tvoji glavi? Dvomim, da bi se brat toliko žrtvoval za svojo sestro.“

„Zgodilo se to pač ni v daljni Španiji,“ odvrne Konrad, ki je že pričakoval takega vprašanja, „toda moja izmišljotina pa ni to in od

tebe je zavisno, najplemenitejša kneginja, da se povest tako završi kot se je moja.“

„Pravljica se vrši še sedaj in jaz sodelujem pri njej?“ zakliče Fatima presenečena in vstane iz svojega ležišča. „Pri pripovedovanju mi je takoj prišlo na misel, da imaš ti pri tem svoje namene. Mala Mimica, ki mi služi, in Juzuf, ki je bil nosilec meča mojega gospoda, sta prav gotovo ista kakor Juzuf in Mira iz Španije?“

„Presvitla gospa, Alah te je navdahnil z veliko modrostjo — tako je, kakor praviš! Starši Juzufa in Mimice jokajo za izgubljenima otrokoma prav tako kot sta jokala Hasan in Zulejka za svojima. Poslali so dva pobožna meniha, da bi ju odkupila. Toda odkupnina, ki jo zahteva Abdulah za Juzufa, znaša toliko, da menihoma ne ostaja ničesar za Mimico, dasi sta že vse zastavila, eden še celo sebe. Včeraj zvečer sta povedala Juzufu in sta ga hotela z drugimi tovariši vred seboj vzeti na ladjo, da ga pripeljeta domov k očetu in k materi. Toda Juzuf se brani iti brez Mimice domov.“

„In vendar so ga pred kratkim tako grozno pretepli in ga čakajo tu še hujše muke!“ reče Fatima. „Vi krščanski otroci ste res čudni! Da, tvoja pravljica zaostaja mnogo za resnico. In kaj meniš sedaj, da naj storim jaz, da se završi carigrajska pravljica tako veselo kot se je španska?“

„O, dobrotljiva gospa, Alah ni le navdahnil tvojega duha z modrostjo, napolnil je tudi tvoje srce z dobrotljivostjo. Reci sultanu le besedico: on odpusti takoj ubogo Mimico, da gre z bratom

k svojim staršem, in Alah ti poplača to stotero! Saj imaš še mnogo suženj!“

„Toda ne takih, ki bi mi bile tako drage kot Mimica. In seveda, tebe naj tudi odpustim — ali ne? Zakaj nisi vpletel v povest še pritlikavca, ki so ga ujeli hkrati z otrokoma?“

„Gospa moja, jaz sem uboga sirota, za katero nihče ne joka in ne žaluje v domovini, katero tako ljubim. Jaz živim lahko tu in umrjem in upam, da bom že prejel svoje plačilo enkrat v nebesih.“

Konrad je govoril te besede tako iz srca, da se Fatima komaj, komaj vzdrži solz. A premaga se vendar in reče: „Je že dobro! Toda ti še ne poznaš dobro mojega gospoda. Moja prošnja bi ne pomagala mnogo; tudi mislim, da še ne ve ničesar o kaki Abdulahovi kupčiji. Janka sultan ne proda za nobeno ceno. Ti pa le pojdi sedaj, pritlikavček; celo stvar hočem dobro premisliti in ukreniti vse, kar se da storiti.“

„Naj te zato blagoslovi Alah,“ reče Konrad; „tvoja modrost že dobi, kar bo prav, in tvoja dobrotljivost to izvrši!“ Z globokim poklonom zapusti nato sobo Fatime.

*
* *
*

12. Na benečanovi ladji.

Še isti večer je govorila sultanova žena Fatima dolgo s starim Alijem in mu pokazala dragocen prstan, ki bo njegovo plačilo, ako ji

pomaga rešiti otroke. Zamorec maje s svojo glavo sempatja in si ogleduje svetli kamen v prstanu; slednjič reče: „Že zaraditega privolim, da Abdulahu eno zagodem, ki bo zopet spravil svojih desetisoč kron v žep, ne da bi dal tudi Aliju kaj zaslužiti!“

Drugi dan prinese Ali svoji gospe sledeča poročila. Abdulah in Levi, sultanov telesni zdravnik, sta padišahu res sporočila, da je Janko mrtev, a sta prišla v veliko zadrego, ko se je deček branil iti iz serajla. S silo sta ga hotela spraviti na benečanovo ladjo, da bi dobila obljubljeno svoto cekinov; toda tudi tu se pojavijo težkoče, deček bi ju namreč lahko izdal. Za sedaj ga ima Abdulah v svojem stanovanju zaprtega in mu preti s smrtjo, ako se ne uda. „In tako,“ sklene Ali svoje poročilo, „imamo Abdulaha in Levija popolnoma v svoji oblasti. Dečka nam morata prepustiti ali pa dati sultanu svojo glavo, ker sta ga nalagala.“

„Je že dobro, Ali!“ odvrne Fatima. „Za tega sužnja ne dobita niti vinarja od tujih menihov. Jaz nočem, da ostane kdo izmed njih porok v judovski oblasti — bi vedela rada, kateri naših menihov bi se toliko žrtvoval! — Torej slišiš, niti vinarja ne za dečka od menihov! Jaz sama spravim Abdulaha s poti in sama določim odkupnino! Medtem naj bo le Janko skrit pri njem; gorje mu pa, ako dečku skrivi samo en las! Svoj načrt izvedemo šele dan po bajramu.“

Stari Ali seve ni nič kaj zadovoljen z do-
ločbami modre Fatime; preračunal je že, koliko
bi prišlo nanj od onih desetisoč kron. Toda mora
se udati; začne pa premišljovati, kako bi kljub
temu iztisnil iz strica Abdulaha kako lepo svo-
tico za svoj žep. Ko naznanijo torej muezini
četrto molitev, gre stari Ali k Abdulahu ter se
začne pričkat ž njim; slednjič se mora udati
Abdulah in Ali sporoči Fatimi, da je že vse
v redu.

Dan za dnem mine, ne da bi mala Mimica
in ubogi Konrad kaj zvedela o namenih svoje
gospe. Tudi o Janku ne zvesta ničesar, kaj je
ž njim. Da ga ni več v janičarski vojašnici, je
zvedel Konrad že ono jutro, ko je povedal Fa-
timi zgodbo o Juzufu in Miri. Toda več mu
sužnji ne morejo povedati, kaj se je nadalje
zgodilo z njihovim tovarišem. Najbrže je že na
ladji, ki je namenjena v njegovo domovino;
tako domnevajo vsi in tako pove Konrad tudi
Mimici, ki se bridko zjoče; upala je namreč, da
se bo mogla vsaj posloviti od bratca, ki mu iz
srca privošči to srečo; izročila bi mu najpri-
srčnejše pozdrave na očeta in mamico. A sedaj
ga že ni več tukaj, šel je, ne da bi ji izročil
kak pozdrav, — ah, to je tako bridko!

Fatima zapazi rdeče oči Mimičine in vpra-
šuječe poglede kruljavega Konrada, toda ne po-
tolaži jih niti z besedico. Tako minejo za
sužnja zadnji dnevi ramazana jako žalostno.
Slednjič naznanijo streli iz topov konec posta

in začetek velikega praznika bajrama, ki zaključuje mesec ramazan.

Še večje nego veselje Turkov je na ta bajram veselje odkupljenih sužnjev in suženj. Proti večeru praznika prideta namreč mercedarca k Abdulahu in vzameta seboj vse krščanske dečke in deklice, ki so na dvorišču velikega serajla. Abdulah je slabe volje; dečki se pa od veselja jokajo in poljubljajo dobrima menihoma roke in robove njune obleke.

Janko vidi iz svoje ječe ves ginljiv prizor. Pozna jih vse; tudi svoja prijatelja Antonija in Stanka vidi v svoje veselje med njimi. On jim miga z roko in robcem, toda srečni dečki ne vidijo ničesar in ko gredo veselja skoraj pijani skozi Visoka vrata na prosto, ne more več zadržati solz in zazdi se mu skoraj, da se je preveč žrtvoval iz ljubezni do svoje sestrice.

Še je zatopljen v te misli, ko vstopi Abdulah v celico in mu veli, naj gre ž njim. Medtem je postala noč; toda mnogo lučic in svetilk na minaretih in kupolah hiš in palač in ladij v bližnjem Zlatem rogu sveti v najskrivnejše kote serajlskih vrtov, po katerih sledi deček nadzorniku. Prideta do znamenitih vrat na koncu serajla. Vse okolu je tiho; le od cest sem se sliši veselo vpitje in onstran obzidja pljuskanje morja.

„Ni jih še tu!“ godrnja Abdulah. „Ali so ti znana ta vratca?“ vpraša nato dečka.

„Ne, gospod!“

„Hm, že mnogo princev naše cesarske rodbine je šlo tu ven, a se niso več vrnili,“ reče Turek. „Stvar je šla vedno lahko. Vstopili so v čoln, „mutci“ so vesljali nekaj časa, nato so zgrabili sultanovega brata, mu zategnili zanjko okoli vratu, obesili nanjo težak kamen in šlo je v morje ž njim; mir države je bil s tem zopet zagotovljen.“

„In sedaj hočete tudi mene spraviti na ta način s poti?“ vpraša Janko ves prestrašen.

„Zaslužiš pač, paglavec!“ se glasi odgovor. „Toda čoln je že tu!“ reče nato Abdulah, ko zasliši stopinje po poti s peskom posuti. „Ali ste vi, Ali?“ vpraša nato.

„Jaz sem, jaz! Vreče so že pripravljene,“ odvrne stari zamorec z zamolklim glasom.

„Torej naprej!“ zakliče Abdulah in zaklene s ključem vratca. Janko zagleda pred seboj stopnjice, ki vodijo k obrežju, in majhen čoln za dva veslača. Hitro vleče Abdulah dečka po stopnjicah doli in ga potisne v čoln. Janko se ves trese in začne moliti misleč, da je njegova zadnja ura tu. Naglo denejo še dve precejšnji vreči v čoln in Abdulah veli: „Naprej!“

Nalahko se začno gibati vesla in čolnič plava mirno po Bosporu okolu serajla ter se ogiba vseh slovesno razsvetljenih ladij. Ustavi se pri veliki ladji, ki stoji pri vhodu v Zlati rog

„Vse v redu! — Santa Maria!“ zakliče veslač.

„Santa Maria!“ odgovori kapitan na ladji.
„Najpreje vreče, potem šele dečka!“

Nekaj minut pozneje je Janko, ki še ne ve, kako se vse to konča, z vrečami vred na ladji. Tu ga obkrožijo veseli tovariši in oba meniha. Ne ve, naj se li smeje ali joka? Njegova prva misel je, da ga hočejo siloma odvesti domov. Ko pa odgrne o. Jožef vreči in izlezeta iz njih Mimica in Konrad — se začne hkrati jokati in smejati od veselja. In sedaj noče biti ne konca ne kraja pripovedovanju in ko razpno mornarji jadra, začneta Mimica in Konrad praviti, kako jima je Fatima komaj pol ure preje naznanila, da sta prosta.

„Jaz moram skrivaj ravnati,“ pravi,“ tako pripoveduje deklica, „sultan namreč ne bi nikdar v to privolil. Toda jutri odpotuje in ko se vrne, ne bo nič pogrešal male pevke in pritlikavca. Zato vaju poneso v teh vrečah proč in ne smeta se ganiti, dokler nista na ladji.“ Tako nama zabičuje in naju obdaruje z dragocenimi darili za starše, katerim naj poveva, da zna biti tudi Turkinja plemenita kakor Španka. Kaj je pač mislila s tem, Konrad, ali veš?“

Nato pove Konrad svojo pravljico in vsi ga pohvalijo. Meniha pa povesta, kako jima je Fatima po tolmaču sporočila, da bo poslala vse brez odkupnine na ladjo in kako sta še vedno dvomila nad tem do sedaj. „In sedaj je ljubi Bog vse na dobro obrnil,“ sklene o. Martin. „Preblážena Devica vas je vse rešila in pod

njenim varstvom pridemo srečno domov. Zatorej molimo njej na čast in hvalo rožni venec!“

In iz hvaležnih otroških src vzkipi pobožna molitev k Bogu, ladja pa pluje mirno po morju in razsvitljeni minareti in kupole cesarskega Carigrada izginjajo polagoma v daljavi.

Drugi dan jim prinese še neko presenečenje. Iz dna ladje se prikažeta na krovu tolmač Ahmet-Efendi in Oger Janoš.

„Vi tu, Ahmet-Efendi?“ zakliče o. Martin skoraj prestrašen.

„Ne več Ahmed-Efendi in ne več Turek!“ reče tolmač veselo in vrže turban v morje. „Ne, ampak zopet Bernard Broken in skesan kristjan, ki vas prosi, da ga sprejmete v naročje edinozveličavne katoliške cerkve. Kar sem namreč videl in čul pri vama in pri teh otrocih, me je z milostjo božjo izpreobrnilo.“

„Tudi jaz prosim odpuščanja za svoje pohujšanje,“ prosi Janoš ves osramočen, „in prosim, da bi se mogel zopet oprati svoje pregrehe, s katero sem tako hudo žalil svojega Izveličarja.“

Ljubeznjivo sprejme o. Martin oba skesana grešnika nazaj v naročje sv. cerkve in sedaj je šele veselje tako, kakoršno je tudi v nebesih nad spokorjenim grešnikom.

Ubežnika sta se seznanila šele zadnje dni ramazana in sta sklenila ubežati v noči pred bajramom. Posrečilo se jima je in prišla sta

na benečanovo ladjo, kjer ju je skril kapitan za dobro plačilo na dnu ladje.

„Santa Maria“ pripluje srečno v beneško pristanišče, kjer se vsi naši znanci izkrcajo in veselo odhite vsak proti svojemu domu. Konrad pa gre z Mimico in Jankom v Novo mesto, kjer ga njuni starši prav prijazno sprejmo in obdrže pri sebi.

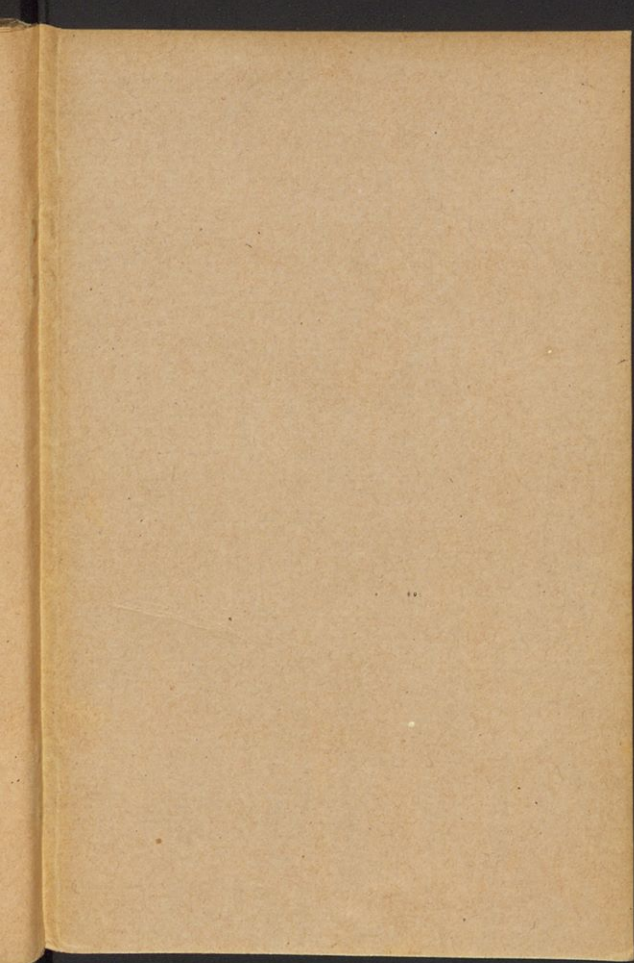

KAZALO.

Prihod janičarjev	3
Pred sultanom	12
Pri muftiju	19
Zvestoba in nezvestoba	25
V rožnem vrtu	35
Mladi mučenec	42
Renegat	50
Rešitev se bliža	57
Odpadnika	67
Krščanska plemenitost	76
Pravljica kruljavega Konrada	84
Na benečanovi ladji	92

Katoliška Bukvarna
v Ljubljani.

Zbirka Spillmannovih povesti.

Dosedaj so prišli na svetlo naslednji zvezki:

- I. zvezek: **Ljubite svoje sovražnike!**
Povest iz maorskih vojsk na Novi Zelandiji. II. natis.
- II. zvezek: **Maron, krščanski deček z Libanona.** *Povest izza časov zadnjega velikega preganjanja po Druzih.*
- III. zvezek: **Marijina otroka.** *Povest iz kavkaških gorâ.*
- IV. zvezek: **Praški Judek.** *Povest.* II. natis.
- V. zvezek: **Ujetnik morskega roparja.** *Povest.*
- VI. zvezek: **Arumugam, sin indijskega kneza.** *Povest.*
- VII. zvezek: **Sultanovi sužnji.** *Carigrajska povest.* Cena 60 vin., karton. 80 vin.

Vsak zvezek (razun VII. zvezka) te zanimive zbirke velja 40 vin., trdo vezan 60 vin. — Knjižice se dobé tudi v finejših vezih.